

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Compendium Summae seu Manualis Doct. Navarri

**Ávila, Esteban de
Azpilcueta, Martín de**

Lvgdvni, 1609

I.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41656

*Hum, quos contra hospitalium institutionem
peroperint, nulla eis remissione profutura.*

*Atque administratio huiusmodi, uni & eidē
persona ultra triennium non committatur: non
obstantibus &c. c. 25. num. 67.*

*HUMILITAS: Ad hanc non requiritur
aliquis expressus subiiciendi se Deo. c. 23. n. 6.*

*HYPOCRISIS. Tacere aliquid quo
quis appareat bonus cum non sit, quamvis
id faciat ad adificationem proximi, tantum
est veniale, modò sit sine damno alterius
notabili. Si enim fiat cum tali damno, erit
mortale. Quòd si id faciat sine intentione
ostendendi se bonum, non est peccatum. ca.
18. num. 8.*

I A C T A N T I A.

*I A C T A N T I A est vitium inclinans ad de-
clarandam inordinatè verbo propriam excel-
lentiam. cap. 23. num. 11.*

*Estque mortalis, quòd aliquis se, vel suos
laudar cum notabili irreuerentia Dei, aut
scandalo proximi, vel cum notabili eius
damno. num. 16.*

*Qui per iactantiam falsò asserit se, vel
aliquem suorum magnum esse medicū, cum
notabili damno aliorum peccat mortaliter.
ibidem.*

IDOLOLATRIA. Oblatio thuris quæ per manum violenter ab alio ad id adactam fit Idolo, est actus omnino violentus, ac proinde non est peccatum. Prælud. 6. num. 2. & 5.

Qui ob metum aut alias causas thurificat idolo, aut consentit in aliquod opus infidelitatis exterius tantum, & nullo modo interius, peccat mortaliter, sed non est censendus hæreticus, vel Apostata, nec est excommunicatus. c. 11. n. 27.

Peccat mortaliter, qui expressè demonè, Solem, Lunam, Idolum, vel creaturam aliquam tamquam Deum adorat etiam solo cultu exteriori. c. 11. nu. 24. & Nou. nu. 26.

Peccat etiam mort. qui facit, aut reficit Idola Indorum, aut Idolorum templa, & phana. cap. 14. num. 3 1. lit. D. Nouo num. 36. De adorante imagines sine relatione ad Deum vel Sanctos, vide Imago. lit. C. D.

Peccat mortaliter qui deliberatè credit, quemcumque infidelem si benè moraliter vixerit, posse in sua secta saluari. c. 11. num. 18. Nouo num. 22.

Peccat item mort. qui credit Cæli planetas, & Gentilium Idola, eorumque Deos, & Deas, habere aliquid diuinitatis, aut in cælis regnare. num. 41. Nouo. 32.

Peccant etiam præceptores, qui prælegētes

res libros Ethnicorum, negligunt monere discipulos suos falsitatem Deorum gentilium, eorumque superstitionum, maximè aduertentes, vel aduertere debentes, quòd pueri illam incipiunt credere, nisi moneantur: nam tunc videntur consentire illorum errori. Ibidem.

De iurante per Idola, aut de eo qui est causa huiusmodi iuramenti, vide tit. Iuramentum.

IEIUNIUM I.

In se, & quoad obligationem.

IEIUNIUM obligat ex traditione Ecclesie, quamuis de illo non extet præceptum posituum. c. 21. num. 111.

Vnde ieiunium Quadragesimæ non est de iure diuino, sed humano. n. 12.

Peccat mortaliter, qui die ieiunij præcepti ab Ecclesia, à media nocte vsque ad mediam noctem comedit plusquam semel. 11.

Qui omittit ieiunium die, quo occurrunt duo præcepta ieiunij, duplex peccatum committit. cap. 11. n. 4.

Non frangit ieiunium, qui vititur collatione etiam ad sustentandam naturam, etiam si non bibatur. Collatio verò, ne potus nocet, Aa 5 ceat,

ceat, etiam nulla stante consuetudine posset fieri. cap. 21. num. 14.

Non licet manè vti collatione, & prandium differre in vesperum, nisi adsit iusta causa. Ibidem.

Videtur frangere ieiunium, qui surgit à mensa animo amplius non comedendi, & postea redit ad eam, & comedit: siquidem vnica comestio est de essentia ieiunij. n. 15.

Frangit etiam ieiunium, qui collatione notabiliter immoderatè vtitur, quod frequenter fieri solet in vigilia Natiuitatis Domini. Ibidem.

Non frangit ieiunium, qui sumit aliquid causa prægustandi cibos, etiam si sint carnes; vel causa medicinæ, vel vt officio debito suis dominis inserviat, vel vt inter comedendum legat. num. 14.

In die ieiunij sola secunda comestio frangit ieiunium, & est peccatum, non vltior. At verò qui comedit cibos vetitos, peccat toties quoties. num. 15.

Qui non ieiunat die ab Ecclesia statuto, non tenetur pro illo ieiunare alio die. num. 27. & cap. 12. num. 54.

Qui non potest ieiunare integram quadragesimam, tenetur quos potest dies. cap. 21. num. 20.

De causa iusta excusante: vide tit. seq. A.
Causa

Causa excusans ab integro ieiunio, non videtur excusare ab omni parte. nu. 22.

Circa ieiunia generalia solus Papa dispensat absolute: singulariter tamen cum hoc vel illo Episcopus potest, & eo absente Parochus. Et Prælatus etiam cum suis religiosus. num. 21.

Dispensatus, vt ante horam debitam prandeat, non videtur à ieiunio liberatus. nu. 22.

Non excusatur quis ab obligatione ieiunij propter eleemosynam quam dat. n. 22.

Peccat mort. inuitans ad cœnam, quem scit obligari ad ieiunium, & credit ob invitationem fracturum ieiunium, quod aliàs seruaret. Secus si sit paratus ad cœnandum. num. 24.

IEIUNIUM II.

Quoad personas.

OMNIS iusta causa excusans à ieiunio A
reducitur ad impotentiam, necessitatem, & maius bonum.

Impotentia excusat pueros vsque ad vigesimum primum ætatis annum: possunt tamen ob urgentem necessitatem ad id compelli. Item excusat senes sexagenarios secundum

cundum communem: quod tamen arbitrio prudentis relinquendum est. Item excusat mulieres grauidas, & nutrices: imò peccarent ieiunando nisi essent robustae. Excusat etiam pauperes non potentes quætere cibum ad unicam comestionem sufficientem, non tamen alios. Excusat etiam infirmos non valentes simul tantum comedere, quantum sufficiat eorum saluti. Excusat etiam eos, qui ieiunando capitis dolorem patiuntur, vel vertiginem, aut tota nocte calere, vel dormire nequeunt. c. 21. n. 16.

- B** Necessitas excusat, quoties oportet facere aliquid incompatible ieiunio, quod tamen necessarium est ad necessariam conseruationem sui status decori. Excusat fabrum ferrarium, carpentarium, agricolam, vel quemlibet alium operarium habentem assiduam laborem, quamuis isti sint diuites. Excusat etiam eum, qui ieiunando non potest concionari ex officio, vel obedientia, aut docere, vel confessiones audire. Item excusat magnum iter facturum, saltem pedestrem, & maritum aliter non potentem uxori debitum reddere: & uxorem quæ ieiunando marito satis placere nequit. n. 16.
- C** Maius bonum excusat eos, qui ieiunando non possunt sanctis operibus vacare. Quod non habet locum in illis, qui ea faciunt principaliter

cipaliter propter mercedem: secus si principaliter ob cultum Dei, quamuis minus principaliter propter mercedem. num. 17.

Sola peregrinatio non excusat, nisi propter auctoritatem aliorum deuotio augeatur, vel si peregrinetur ex maximo deuotionis ardore. num. 18.

Qui dubitat an opus pium, & voluntarium, quod intendit, excuset, consulat Superiorem vel parochum, & eorum dicto acquiescat. num. 18.

Excusatur vxor à ieiunijs voluntariè votis, si maritus repugnat: non tamen à ieiunijs Ecclesiasticis, nisi inde oriretur notabilis discordia. nu. 19.

Qui bona fide credit iustam habere causam ad non ieiunandum, & ob id non ieiunat, non peccat saltem mortaliter. num. 20.

Paterfamilias, œconomus, vel caupo, qui his, quorum curam gerunt, aut iis, qui suam cauponiam adeunt, præbent cibos, quibus credunt illos sine causa transgressuros ieiunium, peccant mortaliter. num. 26.

Qui in die ieiunij manè comedit per ignorantiam vel incogitantiam, excusantem à violando ieiunio, & ob id non ieiunat, peccat mortaliter. Quoniam iste perinde poterat ieiunare, & hora consueta prandere, ac si nihil comedisset. num. 27.

Peccat

Peccat, qui famulos ad ieiunandum obligatos compellit diebus ieiunij ad opera ieiunio incompatibilia, quæ commodè possunt differri in alium diem. num. 27.

I E I V N I V M I I I.

Quoad diem & horam.

- A** **D**IES ieiunio sacriati sunt tota Quadragesima, exceptis Dominicis: Quatuor tempora immediatè sequentia, post diem Cinerum, Pentecosten, exaltationem sanctæ Crucis, & festum sanctæ Lucia. Item dies Vigiliarum quæ præcepto, vel iuri communi, vel particulari præcipiuntur. Et quando vigilia S. Ioannis Baptistæ incideret in diem Corporis Christi, ieiunandum erit die præcedenti scilicet feria quarta, ex præcepto Leonis X. c. 21. num. 11.
- B** Qui vouit ieiunare omni feria sexta, non potest vesci carnibus, nec omittere ieiunium Natali Domini tali die occurrente. num. 11.
- Ieiunium incipit à media nocte, & durat vsque ad mediam noctem sequentem. num. 11. 12.
- C** Qui notabiliter absque iustâ causa præuenit horam prandij, peccat mortaliter. Non tamen

amen frangit ieiunium, qui ante vespas
 Quadragesimali tempore comedit. num. 27.

Peccat mortaliter, qui ieiunat diebus
 Dominicis, superstitiosè credens in illis ieiunandum esse contra consuetudinem Christianam: secus si ob salutem, studium, vel bonum finem. num. 27.

IEIUNIVM IIIII.

Quoad cibos.

NON frangit ieiunium, qui, licet sapius,
 bibat aquam, vel vinum, serò vel mane
 etiam ad se sustentandum. cap. 21. num. 13.

Frangit qui edit cibos veritos toties quoties. num. 15.

Oua & lacticia prohibentur in Quadragesima: in aliis autem ieiuniis, tantum carnes prohibentur iure communi: in Hispania omnia æquantur ex consuetudine. Quæ ut longa dicatur quoad hoc, debet esse quadraginta annorum. In nouo Orbe, & terris nouè repertis, & in aliis, in quibus non est talis consuetudo, seruandum est ius commune. num. 15.

In collatione sub noctem vtendum est cibis leuibus, comedendo aliquid solius fructus, vel panis, vel vtriusque, iuxta morem regionis,

regionis, modò ne tantùm sumatur, vt defraudetur ieiunium. num. 13. 14.

Dispensatus in ieiunio, non videtur dispensatus, vt comedat carnes. num. 22. 23.

Peccat, qui in die ieiunij cibos vetitos ministrat sine dispensatione, vel consuetudine id permittente. num. 26.

De comedente cibos vetitos in vna regione, qui sunt liciti in sua. vide tit. Gula.

IGNORANTIA.

IGNORANTIA rei, vel iuris, quam, vel quod quis scire tenetur, non excusat à peccato, benè tamen excusat in foro interiori, à pœnis, & censuris positis contra hæreticos. Secus in foro exteriori. Præl. 1. nu. 10. §. 4. Nouo n. 17.

Ignorantia, & simplicitas rudium saepenumero eos excusat à peccato, & à censuris in materia fidei. Ibidem. num. 10. Nouo num. 15. & cap. 11. nu. 17. de quo plura tit. hæreticus.

Ignorantia aliquando facit actum non esse humanum, maximè si concurrant hæc: nempe, ignorantia rei, quam quis non tenetur scire: ignorantia non affectata, nec procurata: ignorantia talis, sine qua non fieret

fieret actus. Citra hac regulariter est actus humanus is, qui per ignorantiam fit. Præl. 6. num. 9. Nouo num. 8.

Non excusat ignorantia iuris, quando homo solum consulit doctores, quos credit sibi placita responsuros: aliâs non consulturus eos. cap. 17. num. 83.

Nemo tenetur alterum admonere de sua ignorantia, quando est facti, vel iuris humani, quod regulariter à vulgo ignoratur, & non redundat in detrimentum tertij. cap. 22. num. 83. §. 34. non peccat mort. contra preceptum correctionis, qui non corrigit eum qui ob ignorantiam probabilem diei ieiunij vel festi, non ieiunat, vel non audit Missam. cap. 24. num. 12.

Peccat qui exercet officium ignorans illud. Idem de procurante, ignoras illud. Hoc tamen non procedit in procurante bono fine, & animo vtendi consilio peritorum, quos credit se habiturum. cap. 23. num. 15. §. 13. & num. 47.

Ignorantia est triplex, Affectata, Crassa, Iusta. Affectata est, quando quis ignorat, quod scire tenetur, quia non vult scire, & hac auget malitiam. Crassa siue supina est, quando quis ignorat, id, quod communiter homines suæ conditionis, & status sciunt, & hæc excusat à tanto, sed non à toto.

B b Iusta

Iusta (quæ à Theologis dicitur , inuincibilis , & à Canonistis probabilis) est , qua communiter homines suæ conditionis adhibita diligentia laborant : & hæc quando est antecedens , excusat ; secus quando est consequens . Tunc autem est antecedens , siue causa actus , quando actus non fieret , nisi ignoraretur : tunc verò est comes , seu consequens , quando fieret actus , etiam si sciretur . cap. 23. num. 45 .

Ignorantia circa legem naturalem , vel diuinam , non potest esse iusta communiter loquendo . Bene tamen circa pœnam excommunicationis , vel alterius censuræ statutam ab homine : imò circa aliam pœnam communiter non statutam . nu. 47 .

Ignorantia excusat à pœna legis extraordinaria & exorbitante , non tamen ab ordinaria . cap. 27. num. 272. §. 13. in Nouo num. 273 .

Ignorantia non facit capacem acquisitionis cum qui aliàs est incapax . cap. 27. num. 27. dicto. 8 .

ILLEGITIMVS
& *Legitimus.*

AILLEGITIMVS etiam occultus , & publice reputatus pro legitimo non potest sine

sine dispensatione ordinari. Atque sub nomine illegitimi omne genus illegitimum intelligitur. cap. 2 §. No. num. 69. & cap. 27. num. 194. & ex. professo. num. 201.

Cum illegitimo solus Papa dispensat ad ordines sacros, dignitatem, & beneficium curatum. Et cum proficiente religionem ius commune; dispensat ad omnes ordines, & ad unum beneficium simplex, non tamen ut possit esse praelatus. Episcopus vero dispēsat ad minores ordines, & ad unum beneficium simplex. cap. 2 §. num. 69. cap. 27. num. 201.

Peccat igitur mortaliter illegitimus, qui ordinatur sine dispensatione, & fit irregularis. c. 2 §. n. 69. in Antiq. sed in Nouo dempta est illa particula, fit irregularis. ibidem.

Peccat mort. illegitimus, qui absque dispensatione accipit quoduis beneficium, & acceptio est nulla, & nisi dispensatione obtineat, tenetur relinquere. Circa quod Cōc. Trid. sequentia statuit. sess. 21. c. 5. de Refor.

Ne filij illegitimi clericorum habeant pensiones super beneficiis, quae parentes eorum obtinuerunt, neque etiam vlla beneficia in Ecclesiis, ubi patres beneficium aliquod habent, aut habuerunt: atque reciproca resingationes quae posthac a parentibus clericis in fauorem filiorum, aut alius fraudulenter fiunt, ipsis nequaquam suscipiantur. Quis peccat mortaliter, & omnis

Bb 2 qui

qui accipit beneficium aliquod carens qualitatibus, quas illud per fundationis sue statuta, vel alia requirit. cap. 117.

Illegitimus maximè spurius adulterinus, est incapax hæreditatis, & si illam, mortuo patre putatiuo, adiuit, debet eam relinquere fratribus legitimis. cap. 16. à num. 43. vsque ad 40. Quomodo se gerent in hoc ipse, & pater eius & mater. vide tit. Adulterium. tit. Hæreditas. I.

Monialis illegitima non potest secundum ius commune esse prælata: nec Episcopus potest dispensare. cap. 27. num. 201. §. 10.

I M A G O.

Q V A N T V M ad rationem principalem imaginis, mulier etiam est imago Dei, sicut vir. Præl. 3. num. 17.

Concil. Trid. sess. 23. sub anathemate definiuit, hæreticum esse qui dixerit, *Sanctos non esse à nobis inuocandos, aut eorum preces apud Deum nobis non prodesse: aut qui dixerit, Sanctorum reliquias & imagines non esse à nobis venerandas.* Declarauit etiam quòd sicut *sanctum est Sanctorum imagines & maximè Domini nostri, eiusque matris habere, & colere: ita etiam peccatum est illas procaci, & non honesta forma ornare. Item idololatriam esse*

esse credere illis imaginibus inesse aliquam di-
 uinitatem aut virtutem, aut colere eas sicut
 tales, praterquam ad ea quorum imagines sunt
 representanda. Denique quod imagines in visita-
 ta non sunt in Ecclesia nec domi habenda sine
 approbatione Episcopi. c. 11. n. 22. & No. n. 25.

Peccat mortaliter qui proponit imagines D
 pro miraculis falsis. num. 26. No. num. 27.

Peccat etiam mort. adorans imagines si-
 ne vlla relatione ad Sanctos. Item qui habet
 imagines opprobriosas Sanctis, vel pastoribus
 Ecclesiae. num. 32.

IMMUNITAS

Ecclesiae.

PECCAT mort. Iudex extrahens per
 vim e loco sacro, eum qui ad illum con-
 fugit. cap. 25. num. 17.

In praesenti autem locus sacer dicitur
 qualibet Ecclesia, capella, basilica, eremito-
 rium, sacellum ad missam dicendam Episco-
 pali auctoritate constructum, sine qua de-
 strui non potest, caemeterium pro sepelien-
 dis defunctis sacratu, ianua, & porticus Ec-
 clesiae, claustrum, & pauimentu, domus Epi-
 scopalis, hospitale auctoritate Episcopi ere-
 ctum, domus Ecclesiae ad habitatione cleri-

B b 3 corum

corum intra 40. vel 30. passus constructæ, aliàs non, nisi alicui capella adnexa esset. Spatiũ autem 40. passuum in circuitu Ecclesiæ maioris, & 30. Ecclesiarum minorũ: verũ est quòd hoc nullibi seruetur, nisi quoad fines cœmeterij. Itẽ presbyter qui defert Eucharistiam, & Cardinales, eorũque domus. cap. 25. num. 18.

B Hac immunitate gaudent omnes & soli Christiani liberi siue confugiant propter delicta siue propter debita, & serui confugientes propter delicta, quæ à iure gravissimè puniri possunt, & propter sæuitiam dominorum. Gaudet etiam excommunicatus, interdictus, suspensus, & qui confugiunt è carcere etiam contra iuramentum, & qui comprehensus, imò etiam iam damnatus per locum sacri ducitur. Item occidens clericũ, & sacrilegus, qui non deliquit in loco sacro: Exules siue banniti, mercator qui decoxit, vel fidẽ fregit, & qui trãs fugit ad host. n. 19. Item blasphemus, qui existens in Ecclesia iussit delictum fieri extra illam; gaudet quidem quoad delictum omne commissum iussu suo, non tamen quoad delictum commissum in iubendo. num. 20. 21.

D Non gaudet infidelis, nisi confugiat, vt fiat fidelis: nec viarum grassator, nec nocturnus vastator segetũ, vel aliorum fructũ, nec qui
muti

mutilat, vel grauiter delinquit in loco sacro etiam sine spe immunitatis, nec qui infidiosè occidit, vel percutit animo occidendi. n. 21.

Nec gaudet qui ex Ecclesia percutit alium existentē extra, nec è contra: nec qui prope Ecclesiam delinquit animo confugiendi ad eam: magis tamen videtur perpendendum, verùm calu vel data opera delinquat. nu. 22.

Nec qui per vim extrahit existentem in Ecclesia, vel extrahi iussit, quo ad hoc delictum, bene tamen quo ad delictum, quod interficiendo, aut percutiendo, post eum extractum committeret. num. 21.

Nec personæ Ecclesiasticæ gaudent quoad iudicem Ecclesiasticum: secus quoad iudicem sæcularem, qui etiam propter delictum non potest extrahere clericum in minoribus, licet habeat iurisdictionem in eum post Tridentinum. num. 22.

Non gaudet, qui ab Ecclesia sponte egreditur, etiã seductus ab alio: ille verò qui promissit tenetur seruare fidem. Neque gaudet qui comburit, vel deiicit Ecclesiam. Ibidem.

IMPEDIMENTVM.

Tunc aliquis consilio, verbo, vel opere, tenetur impedire peccatum proximi,
 B b 4 quando

quando ad id tenetur, ex officio, vel alio titulo: & etiam quando proximus circa id indiget extreme, modo ipse possit impedire, absque hoc, quod se coniciat in similem necessitatem, quamvis alioqui patiatur aliquam iacturam honoris vel substantiæ. Imò etiam quando maximè indiget proximus, & ipse potest eum commodè impedire sine detrimento vitæ, salutis, honoris, vel substantiæ. cap. 11. num. 13. in No. num. 16.

Mulier habens impedimentum occultum, licitè iurabit se habitaturam cum viro, intelligendo intra se, si id sine peccato fieri possit. cap. 12. num. 9. & cap. 18. num. 7.

Quid dicatur impedimentum, quo quis possit absolui à censura Papali per inferiorem. vide tit. Absolutio. 1111. A. & tit. Episcopus.

De impedimentis matrimonij, vide Matrimonium VI 11. IX. X. vsque ad §. IX.

De impediente bonum, vide Restitutio. 11. lit. X.

I N C E N D I A R I V S.

QUI ex industria comburit domum, locum, vel segetes alienas, peccat mortaliter, & tenetur restituere: & si locus est sacer, est ipso facto excommunicatus. Que excommunicatio

INDVLGENTIA. 393

municatio incurſa, ante denunciationem eſt Episcopalis, & poſt denunciationem eſt Papalis. c. 17. num. 100. vide etiam tit. Excommunicatio VI. §. II. lit. Z.

INCERTA, vide tit. Reſtitutio X.

INCESTVS, vide Luxuria: & quatenus impedit matrimonium. vide Matrimonium X. §. IIII.

INDVLGENTIA.

VT RVM indulgentia comprehendat pœnitentiam iniunctam cap. 26. num. 19. ubi remittit ſe auctor ad §. in Leuitico de pœnit. diſt. 1. notab. II. num. 12. quo in loco dicit quòd Indulgentia abſolute conceſſa A comprehendit pœnitentiam iniunctam, & non iniunctam. At verò indulgentia, quæ expreſſè datur de iniunctis non ſe extendit ad non iniunctam, ſiue concedatur à Papa, ſiue ab alio: ſiue ſit plenaria, ſiue non. Indulgentia conferri poteſt alienato mentis iudicio. Poteſt etiam concedi extra confeſſionem. cap. 26. num. 27.

Infirmus, qui in aliqua infirmitate vſus eſt indulgentia bullæ conceſſa pro articulo mortis, non poteſt eadem vti in alia infirmitate, niſi id explicet bulla. num. 31.

Bb § Cate

Catechumenus potest lucrari indulgentias. cap. 27. num. 13.

Concessio indulgentiæ non habet verba determinata. cap. 26. num. 30.

INFAMIA. Infamatus conuersando familiariter cum Infamatore videtur ei iniuriam remittere, non tamen obligationem restituendi famam. cap. 18. num. 46. Vide fama.

INFAMIS, est excommunicatus, si excommunicatio sit manifesta, & lata ob causam afferentem infamiam iuris, vel ob contumaciam in causa inurente infamiam. cap. 27. num. 21.

An infamis possit ordinari, vide Irregularitas. 3. pag. 333.

INFIDELIS, ET
Infidelitas.

A **INFIDELIS** positius dicitur *omnis, qui post fidem, & Euangelij prædicationem satis sibi notificatam, non vult credere, & peccat mortaliter peccatum infidelitatis, per quod damnatur.* Infidelis verò negatiue dicitur, *qui non credit, eo quòd non est sibi satis notificata fides, qui licet non peccet non credendo, nec damnatur ob hoc, damnabitur tamen ob alia peccata.*

peccata. cap. 11. num. 17. Nouo nu. 21.

Peccat mortaliter, qui deliberatè credit B quemcumque infidelem, si bene moraliter vixerit, posse in sua secta saluari. num. 18. Nouo num. 22.

Et qui defert habitum, vel signum indicans professionem Iudaicæ, aut alicuius falsæ sectæ, peccat mortaliter. Non tamen peccaret propter solam omissionem signi, vel habitus Christianismi. cap. 11. nu. 25. & Nouo num. 27. §. 4.

De eo qui consentit exterius in opus infidelitatis. vide tit. Idololatria: De infideli Bigamo, vide Bigamia.

Fornicatio Fidelis cum infideli inducit nouam circumstantiam. cap. 16. n. 3.

INFIRMVS Peccat mortaliter comedens aliquid ex quo timet notabile detrimentum salutis: si verò sit leue, erit veniale. cap. 15. n. 13.

Peccat etiam mortal. ægrotus, qui respuit humanum remedium, soli prouidentia diuinæ se committens. Non tamen est peccatum renuere medicinam corporalem tempore martyrij, vel alio, ad domandam carnem, maximè si sunt ægritudines sine periculo mortis. cap. 11. num. 41. §. 38.

INIVRIA, SEV
Contumelia.

A **A**LIOVÆ personæ non possunt remittere satisfactionem iniuriæ sibi illatæ, nempe vxor, filius familias non emancipatus, seruus, & religiosus. cap. 14. num. 25.

Qui alicui diceret leue conuitium, ex quo tamen alter magnam pateretur tristitiam, & perturbationem animi, tunc peccaret mortaliter si id scienter diceret, credēs, aut sciēs, illum vehementer contristaturum. Colligitur hoc ex doctrina. cap. 17. num. 3. lit. B. Nouo num. 2. §. 2.

B Vnde iniuria verborum omnis & sola illa est mortalis quæ fit animo notabiliter nocendi, quamuis non noceat; vel quæ notabiliter nocet, etiam sine tali animo: aduertendo, vel aduertere debendo eam notabiliter nocere. c. 18. n. 1. & 10.

Peccat, qui auctoritate propria vlciscitur iniurias, quamuis non possit vlcisci per ministros iustitiæ. cap. 17. n. 114.

Actio iniuriarū pacto nudo tollitur ipso iure. num. 137.

Est autem contumelia *significatio alicuius mali culpa facta presenti*, vt appellando furē.

Con

INOBIEDIENTIA. 397

Coniitium est *significatio facta presenti alicuius mali culpa vel pœna, vel defectus natura:* vt appellando furem cæcum. Improperium est *significatio beneficij tempore necessitatis ei collati.* Confunduntur tamen hæc nomina saepe. c. 18. num. 10.

Obiicere alicui presenti aliquod malū, quod fecit, licet rarō, fit absque peccato, nō tamen est, quando fit ratione correctionis. Si verō causa principalis sit ira, peccatum est & frequenter mortale. num. 11. 12.

Qui facit contumeliam alteri animo infamandi eum, committit duplex peccatum, scilicet contumeliæ, & detractionis. nu. 12.

Qui eodem impetu dicit alteri quatuor verba iniuriosa significantia diuersas iniurias, nempe quod sit fur, falsarius, hæreticus, adulter, peccat diuersa peccata. Idem si ter vel quater replicet verba significantia diuersas iniurias: iecus si significant eandem. Additum Nouo cap. 6. num. 18. circumstantia personæ offensæ, si sit pater vel superior est necessariō confitenda; non tamen si sit alius cognatus. additum in No. c. 14. n. 3.

INOBIEDIENTIA.

EST speciale vitium inclinans ad non faciendum quod iubetur, eo principaliter quod iubetur.

iubetur. At verò prout est vitium generale comprehendit omnes actus vitiorum, quibus non fit, quod iubetur, siue faciendo siue omittendo. cap. 23. num. 25.

Qui id quod ad veniale solū obligat, omittit facere, principaliter eo quod iubetur, peccat mort. Peccat mort. qui deliberatè omittit facere quod sibi iubetur, animo obligandi ad mortale, nesciens id sibi ab eo iuberi non posse. num. 35. etenim vt aliquis peccet peccato inobedienciæ transgrediendo præceptum, non requiritur quod sciat, iuberi sibi id non posse, satis est, vt dubitet de illo, debet tamè priusquam faciat, deponere tale dubium. num. 37.

Si tamen probabiliter crederet Superiorem per errorem iussisse aut non iussurum fuisse, si veritatem sciret, non peccaret non parendo. num. 38.

I N Q V I E T V D O

Mentis.

A I N Q V I E T V D O mentis de se tantum est veniale, nisi ex aliqua circumstantia fiat mortalis. cap. 23. num. 76.

B I N Q V I S I T I O non potest fieri specialis contra aliquem nisi præcedente infamia. Nec

Nec sufficit esse duos, vel tres testes, quibus delictum possit probari. Et multò minùs sufficient aliqua indicia. Generalis autem inquisitio potest fieri, nulla perìona, nec vilo delicto expressis. Sufficit verò delictum esse notorium, licèt delinquens sit occultus ad hoc, vt de illo possit generaliter inquiri. Sed non, vt quæratur nominatim vtrum hic, vel ille id fecerit. Ibidem. vide tit. Iudex.

Ad impedienda peccata futura, potest in omni casu inquiri, non tamen ad punienda præterita. c. 24. n. 23.

I N T E N T I O .

I N T E N T I O magis specialiter requiritur ad irregularitatem iustam quàm ad iniustam. cap. 27. num. 220.

Sola mala intentio sine opere iniurioso non obligat ad restituendum damnum. cap. 17. num. 71.

Intentio secundaria nec facit Simoniacam, nec vsurarium. ca. 17. num. 209.

Sufficit intentio virtualis ad conficienda sacramenta, & ad officium diuinum, & ad opus morale. additum in Nou. c. 1. num. 13.

Quæ intentio requiratur ad Consecrationem vtilitatum formarum. vide tit. Missa.

I N T E R

INTERDICTVM I.

Quantum ad suam essentiam.

A **I**NTERDICTVM est censura Ecclesiastica qua actiue & passiuè prohibentur diuina officia, Sacramenta & sepultura, quibusdam exceptis. c. 27. num. 164.

B Est autem triplex, Locale tantum, Personale tantum, Locale & Personale simul. Locale tantum est quando solus locus interdicitur. Et hoc iterum est duplex, generale quod interdicitur locus vniuersalis, vt regnū, prouincia, Episcopatus, ciuitas, oppidum, pagus, parochia: & speciale quando interdicitur aliquis locus particularis, vt Ecclesia: nec definit esse speciale etiam comprehendens multa loca, dummodo sint particularia, vt quando interdiciuntur Ecclesie multæ, quamuis sint omnes ciuitatis, Episcopatus, prouinciæ, regni, vel quotquot sunt in mundo. Personale tantum est quod interdicit personas tantum: & est duplex, scilicet generale, quod interdicit aliquam vniuersitatem hominum, vt populi, regni, prouinciæ, ciuitatis, oppidi, collegij &c. & speciale quod interdicit personas singulares, vnas, vel multas, certas, vel incertas. Locale & personale

personale simul est, *quod interdicit locum, & personas simul.* Præterea interdictum potest esse simplex vel mixtum, hoc est, generale tantum, particulare tantum, generale, aut particulare simul. cap. 27. num. 166. At vero interdictum generale loci non includit populum, nec personas eius, nec generale populi alicuius loci, comprehendit eum locum. num. 167.

Interdicitum fortius est cessatione. n. 189.

Interdicitum, Excommunicatio, & Suspendio in nouem conueniunt. I. Quod quælibet earum est censura Ecclesie. II. Quod quælibet debet ferri in scriptis. III. Quod nullam earum suspendit appellatio subsequuta, & quamlibet annullat præcedens. IV. Quod quamlibet debet præcedere monitio, cum fertur in contumaciam, & non cum in penam. V. Quod quælibet est nulla, cum fertur sine canonica monitione ab excommunicatore contra participantes cum excommunicatis à se. VI. Quælibet suspendit à diuinis, excepta suspensione quæ non fit ab eis. VII. Quod in absolute omnium renouatur. VIII. Quod nulla earum ferri potest ab Ordinario contra exceptos filios speciales Papæ. IX. Quod quælibet est à Superiore seruanda. imò & à ferente donec eam nullat. c. 27. num. 164. 165.

C c

Differunt

F Differunt autem in septem. I. Quod excommunicatio directè priuat communicatione, quatenus est humana. Suspendio priuat directè vsu facultatis Ecclesiasticae. Interdictum priuat directè Sacramentis, & diuinis officiis. Nihilominus quaelibet indirectè, & per consequentiam priuat etiam consequentibus directè prohibita. I I. Non potest excommunicatio suspendi, alia verò sic: imò idem est de excommunicatione. I I I. Quod Episcopus non incurrit suspensionem, nec interdictum latum à iure, nisi exprimat in eo, excommunicationem verò sic. I V. Quod vniuersitas, non potest excommunicari, sed solùm suspendi, & interdici. V. Quod excommunicati numquam admittuntur ad diuina officia: alij verò sic interdum. V I. Quod excommunicatio, & suspensio tantum inferuntur ob culpam propriam, & excommunicatio maior ob mortalem, & minor & suspensio etiam ob venialem: interdictum verò etiam ob alienam. V I I. Quod absolutio excommunicationis semper requirit aliqua verba: suspensio verò & interdicti non, quando inferuntur, donec quid certum fiat. sufficit enim, quod illud fiat. num. 165.

INTE

INTERDICTVM. II.

Quoad eos quos ligat.

Interdictum potest incurri pro peccato A.
 veniali. cap. 23. nu. 53. Potest poni obcul-
 pam alienam. cap. 27. num. 165.

Vniuersitas hominum potest interdici.
 Episcopus autem non incurrit interdictum
 nisi exprimat in eo: secus de excom-
 municatione. cap. 27. num. 165.

Quando est interdictus locus vnus, qui B
 sunt in eo, & non fuerunt causa interdicti,
 possunt audire, & dicere in alio loco officia
 diuina, dare & accipere Sacramenta, & alij
 aliorum oppidorum non possunt hæc face-
 re in loco interdicto. Quando verò interdi-
 citur populus, qui sunt eius, non possunt ibi,
 nec alibi audire aut celebrare diuina: exteri
 autem possunt ibi etiam patentibus ianuis.
 num. 167.

Interdictum cleri alicuius loci nõ com- C
 prehendit locum, nec habitatores laicos, nec
 contra. Videtur tamen interdictum cleri
 includere religiosos, & religiosas, nouitios
 & nouitias. Interdictum ciuitatis includit
 suburbia, & continentia mænia. Quæ autem
 continent talia esse ædificia, relinquitur ar-
 bitrio iudicis. Interdictum Ecclesiæ includit
 C c 2 facel

facella, & cœmeteria cõtigua, aliàs non. Interdicta Ecclesia non censentur interdicti clerici eiusdem, nec è contra. num. 167.

D Interdicto populo, vel vniuersitate, comprehenduntur omnes particulares eius fontes & infontes: imò & infantes, lactentes, & amentes: vnde non possunt admitti ad diuina. num. 168.

E Interdictum à iure ponitur ipso facto contra vniuersitatem facientem solui portoria illicita clericis. Item contra facientem, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur suus Episcopus, & contra eam cuius Dominus impedit ingressum, vel negotium Nuntij Apostolici. cap. 27. num. 169.

Item interdicitur vniuersitas quouis nomine nuncupata, quæ appellauerit à Papa ad futurum concilium, vel ad id auxilium præstiterit, vel consilium. Per bullam cœna. num. 58.

Et in omnibus casibus, in quibus iure fertur interdictum locale generale, ob delictum populi, fertur personale generale contra suum populum, non tamen quando fertur ob delictum solius Domini, si non exprimitur. Fertur etiam particulare locale Ecclesiæ, quando vniuersitas facit, vt capiatur, percutiatur, vel in exilium mittatur suus Episcopus, & quando clerici, vel conuentus

Eccle

Ecclesiæ nolunt restituere corpora, vel monumenta eorum, quos in ea sepelierunt. num. 169.

Interdictum personale particulare solum includit personas nominatas, & actus in eo expressos, & qui includuntur in illis. Si verò nulli exprimentur, omnes, qui prohibentur interdicitis, censentur inclusi. num. 170.

Nunc autem iam non tenemur vitare interdicitum etiam notorium, & manifestum, nisi denunciatum. num. 187. & specialiter in Nou. cap. 9. num. 8. Et postea, cap. 27. nu. 34. & 35. videtur mutare hanc sententiam circa censuras manifestas: vide tenorem extrauag. & eius declarationem in hoc compend. tit. Hæreticus.

Nec tenemur seruare interdicitum nullum, si nullitas sufficienter sit publicata. Est autem nullum regulariter in iis casibus in quibus excommunicatio. num. 187.

Laiicus non dicitur propriè violare interdicitum, quamuis audiat Missam, vel alia divina officia in loco interdicto, exceptis quatuor casibus. I. Cum ipsemet est interdictus personaliter, etiam si interdicitum sit generale oppidi eius. II. Cum expressè, vel tacitè est causa, quòd illa officia dicantur rogado, iubendo, aut præbèdo ad id cautè sua præsentia, & auditione. III. Cum

dicit talia officia, qualia dicendo violarent clerici. I V. Cùm mentiendo asserit se esse clericum minorum ordinum, aut habere priuilegium, & ita intrat ad audienda diuina officia vetita, vbi dicebantur ianuis clausis. cap. 27. num. 187. Vnde laicus violans interdictum, peccat sæpe mortaliter. nu. 243. An verò incurrat irregularitatem, vide tit. Irregularitas VII.

Clerici violantes interdictum peccant mortaliter. nu. 187. Censentur violare illud, quoad peccatum mort. quoties faciūt prohibitum illis per interdictum personale, vel locale. Sed quoad irregularitatem incurtendam toties violare censentur, quoties referuntur. cap. 25. num. 83. 93. 94. & cap. 27. nu. 244. & in hoc comp. tit. Irregularitas VII.

Moniales, & monachi nullum ordinem habentes peccant mort. faciendo tempore interdicti officia prohibita clericis: & quamuis non fiant irregulares, fiunt tamen intelligibiles actiue & passiuè. cap. 27. nu. 187.

Multa priuilegia super interdicto, suspensione religionis concessa, sunt iam per Trid. eis sublata. num. 190.

INTER

*INTERDICTVM. III.**Quis, & quomodo ponat illud & tollat.*

Communiter, qui potest excommunicare, & suspendere, potest interdiceret. cap. 27. num. 168.

Interdictum positum, donec quid certum fiat, illo facto cessat. cap. 27. num. 165.

Non sufficit culpa non soluendi debitum, ut feratur interdictum generale auctoritate ordinaria, sine speciali mandato Papae. & quamuis particulari Ecclesiae ferri possit, non tamen toti parochiae. num. 168.

*INTERDICTVM. IV.**Quo ad effectum.*

Vi interdicatur ingressus Ecclesiae, potest extra Ecclesiam facere officia divina, vel celebrare domi, vel in sacello non erecto auctoritate Episcopi. Potest etiam introire Ecclesiam, & ibi orare, quando non aguntur divina officia: non tamen potest ea audire, quamuis possit transire per ecclesiam, etiam quando ea fiunt. cap. 27. nu. 170.

Per interdictum prohibentur omnia officia

C c 4 ficia

ficia diuina, Sacramenta, & Ecclesiastica sepultura, exceptis iis quæ expressè vel tacitè permittuntur. Regulariter autem prohibentur omnia exercitia specialiter deputata alicui ordini, maiori, vel minori. num. 171. Per officia diuina in hac materia non intelliguntur omnia & sola contenta in missali & breuiario, sed ea quæ in iis, & in pontificali, aut in aliis legitimè sunt ordinata ad usum Ordinum, & aliorum Sacramentorum, vel Sacramentalium, & ad horas canonicas. num. 172.

C Potest dici vna Missa in hebdomada etiam in Ecclesia specialiter interdicta ad renouandam Eucharistiam. num. 173.

D Possunt celebrari omnia diuina officia in loco generaliter interdicto ianuis clausis voce summissa, non pulsatis campanis, exclusis excommunicatis & interdictis: secus in loco specialiter interdicto. nu. 173. 174.

Et hæc celebrari possunt, per quoscumque clericos etiam primæ tonsuræ, non solum illius Ecclesiæ, sed cuiuscumque. Excipiuntur tamen clerici coniugati, nisi esset consuetudo præscripta. Vox autem debet esse tam clara, vt ab alijs possit audiri in choro: quòd si à curiosis audiatur extra Ecclesiam non nocet. num. 174.

Non habentes priuilegium, non sunt admittendi

mittendi ad oblationem, quæ fieri solet in medio Missæ: neque eis est porrigenda pax, nec aperienda fenestra, nec foramen, per quod possint intueri Eucharistiam. Nec Sacerdos potest absque prædicta modificatione benedicere aquam, nec illa inspergere populum ante Missam cū antiphona *Asperge*. Potest tamen populus sumere aquam benedictam, & clericus illam dare tanquam laicus. Possunt etiam clerici accipere funeralia, quamuis defuncti sepeliantur extra locum sacrum. num. 174.

Tempore autem generalis interdicti, plures possunt recitare horas canonicas domianuis clausis: dummodò nō audiantur à non habentibus priuilegium, quamuis audiant aliquid per transitum. num. 175. Secus in loco specialiter interdicto. ibid.

Non prohibetur benedictio mensæ, fructuum, baculi, sacculi ad peregrinandum, & habitus nouitiorum. num. 172. Nec oratio matutina, meridiana, vespertinaque, nec benedictio Episcopi iter facientis. num. 176. Secus publica, & solennis cum baculo. num. 177.

Non prohibetur declaratio scripturæ sacrae, nec prædicatio. num. 176.

Nec oratio priuata in Ecclesia etiã illis qui fuerunt causa interdicti, quamuis
fint

sint interdicti personaliter. Nec dare vel accipere aquam in ingressu Ecclesie, nec cantus laicorum, etiam si cantent Litaniam vel Psalmos, etiam intra Ecclesiam. Imò & clericis licet dicere Litanias sine cantu, vel cum cantu, dummodo sine cruce leuata, & super pelliceis, & ordine procedendi, aliàs non. Nec prohibetur excommunicare, vel absoluerè excommunicatum, sine stola, & solennitate sacerdotali. Nec introducere puerperam in Ecclesiam ad reddendam gratias Deo, etiam cum confessione generali sine stola, & ornatu sacerdotali. Nec confessio generalis, quam solent facere laici Sacerdoti: nec adoratio crucis Veneris sancti, nec recommendatio animarum defunctorum, nec alia similia, quia non sunt officia diuina. num. 176.

Clerici seruantes interdictum possunt sepeliri, in loco sacro absque solennitate, quamuis sint coniugati, dummodo consuetudo habeatur, vt clericus coniugatus cum vna, eaque virgine, possint interesse diuinis, sicut non coniugati, aliàs non. nu. 176. Laici autem non possunt sepeliri in sacro, nec extra illum cum officio diuino: tamè sublatò interdictò deferendi sunt ad illum: & si sepeliantur in illo durante interdictò, non sunt extrahendi. num. 176. Nec prohibetur
baptismus

baptismus pro paruulis: nec catechismus, exorcismus, & vnctio olei pro adultis catechumenis. Nec Sacramentum Confirmationis, nec consecratio chrismatis, & olei baptizandorum. Nec confessio Sacramentalis pro infirmis; & etiam pro sanis qui non sint excommunicati, aut interdicti, aut non dederint causam interdicto: aliàs non sunt admittendi, nisi priùs satisfaciant. num. 178.

Nec prohibetur Eucharistia morituris nõ sanis, quamuis sint clerici, vel religiosi: Nec ostendere Eucharistiam, quando redit ex infirmis. Nec Sacramentum matrimonij etiam interdictis personaliter, non tamen permittitur benedictio nuptialis. num. 179.

Prohibetur dari extrema vnctio, etiam N clericis, & religiosis, & conferri ordines. num. 79.

Non possunt pulsari campanæ, nec campanulæ ad horas canonicas, bene tamen ad alia, vt ad Aue Maria, ad ostendendum reliquias, ad notificandum horas vel aliud, quod non sit officium diuinum: ex quo fortè originem duxit Salmanticensis consuetudo pulsandi ad notificandum interdictum, etiam horis, quibus finienda erat pulsatio ad primam, & ad vespas: quæ consuetudo non excusaret in terris, vbi

ubi primùm inciperet, quia esset manifesta
fraus. num. 177.

Non potest Episcopus publicè benedi-
cere solenniter cum baculo, & versu *Adu-
torium*, &c. nec benedicere Abbatem, vel
Abbatissam, nec consecrare calices, altaria,
virgines, nec benedicere corporalia, & alia
ornamenta ad celebrandum, nec vela Mo-
nialium: nec ipse, nec parochus possunt be-
nedicere candelas in die Purificationis, nec
ramos in die palmarum: nec dicere missam
sine celebratione. Poterunt tamen hæc fieri
secretò, & ideo fieri possunt publicè in die-
bus, in quibus tollitur interdictum. nu. 177.

○ Priuilegium audiendi diuina officia non
ualet illis qui fuerunt causa interdicti. nu-
mer. 180.

Si non fuerunt causa, & sunt persona
singulares valent pro se, & pro singularibus
domesticis, non receptis fraudulenter ad
audiendum. Si autem est collegium tantum,
ualet collegis. 181.

Clericus, qui habet vnum famulum laicū
potest dicere Missam in Ecclesia seruiente
illo. num. 181.

Priuilegia religiosorum admittendi ad
diuina suos confratres, etiam extenduntur ad
illos, qui licet sint extra monasteria, tamen
se addixerunt illi ordini, habitu mutato sa-
culari,

INTERDICTVM IV. 413

culari, vel donarunt inter viuos sua bona referuato sibi vsufructu quamdiu viuerent. num. 181.

Habentes priuilegium, vt admittantur ad diuina, possunt sepeliri in cœmeterio. ibidem.

Ius commune permittit, vt tempore interdici possint peragi omnia officia diuina publicè apertis ianuis, pulsatis campanis, & alta voce, exclusis excommunicatis, & admittis interdictis (dummodo illi quorum culpa positum fuit interdictum, non accedant ad altare) die Natiuitatis, Paschæ, resurrectionis, Pentecostes, Assumptionis B. Virginis Mariæ: diebus tantum, & non octauis: festo Corporis Christi cum tota sua octaua, & festo Conceptionis cum sua octaua, in Ecclesiis vbi dicitur Missa, Egredimini &c. secus vbi non dicitur. num. 182. Quæ interdici suspensio durat à primis vespers vsque ad completorium diei sequentis inclusiuè, vel octauæ postremæ. nu. 184. atque in his festis non solum diuina officia Missæ, sed etiam reliqua omnia publica, priuata, ordinaria, & extraordinaria, possunt fieri publicè: & consequenter potest Episcopus facere ea quæ suprâ dicta sunt eodem tit. lit. N. num. 185.

Quando verò interdictum suspenditur à iudice

iudice ea solùm possunt fieri, ad quæ suspenditur. num. 183.

Priuilegia suspendendi Interdictum in festis Religionum sublata sunt per Concilium Tridentinum. cap. 27. num. 190.

INTERDICTVM V.

Quo ad pœnas contra violantes illud.

QVI celebrat missam, vel alia diuina officia in loco non interdicto coram personis interdictis, peccat mort. & est ab ingressu Ecclesie suspensus: & si stante illa suspensione celebrat, fit irregularis. Quod quantum ad irregularitatem, & suspensionem intelligendum est tantum de exempto à iurisdictione ordinaria. cap. 25. num. 94.

Irregularis est clericus, qui violat interdictum celebrando in Ecclesia interdicta. cap. 25. num. 83. & interdictus. exercendo aliquem actum pertinentem propriè ad suum ordinem. Vide, Irregularitas. VII. Religiosi non seruantes interdictum generale sunt excommunicati. cap. 27. num. 146.

De monacho & moniali violantibus interdictum, vide tit. Interdictum. I. L. lit. I.

INTER

INTERESSE.

MALFACTOR tenetur restituere interesse, & damnum etiam extrinsecum. cap. 17. num. 140. Secus de interesse remoto, & extra rem. cap. 25. num. 51.

Interesse est duplex damni emergentis, & lucri cessantis. cap. 17. num. 211. vide plur. tit. Restitutio.

INTERROGATIO.

DEBET fieri à confessario de his quæ creduntur necessaria ad integram & fructuosam confessionem. cap. 5. num. 2.

Nec debet fieri de omnibus peccatis quæ poenitens poterat commisisse, sed de consuetis tantum, & non de occultioribus, vel si fiat, sit cautè. cap. 5. num. 3.

Interrogatio de numero est necessaria. num. 2.

Non debet esse nimia in peccatis carnalibus. cap. 5. num. 4. cap. 16. num. 4. & de venereis circa coniugatos sit nimis moderata: & de his honestè fiat. cap. 5. num. 4.

Debet fieri de actibus passionum, vtrum sint mortales, an veniales, nisi confessarius
ex

416 INTERROGATIO.

ex modo confitendi, & ex qualitate persona tacite id coniciat, vt plerumque conicitur. Additum in Nou. Præl. 5. num. 6.

Interrogatio de statu pœnitentis, & an detineatur aliquo impedimento, quo durante absolui nequeat, non est necessario facienda ante confessionem. cap. 10. num. 2. 3.

Nec etiam est necesse, vt præcedat interrogatio, vtrum pœnitens sit excommunicatus, ad finem euitandi excommunicationem minorem, quia nullum est tale periculum. cap. 10. num. 3. & cap. 27.

Pœnitens non est damnandus, eo quod malit de peccatis interrogari, quam ipse referre. num. 6. cap. 10.

Omittere aliquam interrogationem per inaduertentiam, vel obliuionem, non videtur mortale. cap. 5. num. 2.

I N V E N T A, vide Restitutio. x i.

I N V I D I A.

EST vitium inclinans ad tristandum inordinatè de bono alieno, eo quod minuit suam excellentiam. Estque mortale ex genere suo. Eius filix sunt Odium, Sufurratio, Detractio, Latitia in aduersis aliorum, & Tristitia de prosperis eorum. cap. 23. num. 118.

Tristitia,

Tristari, vel dolere deliberatè de quouis bono proximi notabili, eo quòd per hæc minuatur propria excellentia, peccatum est mortale, nisi parua materia, aut surreptio, excuset. ibidem.

Tristari eo quòd non habeat tanta bona temporalia sicut proximus, tunc est mortale, vel veniale, quando finis, ob quem fit, fuerit talis. num. 118. §. 2.

Tristari eo quòd Deus largitur bona malis, mortale est, si fiat inculando diuinam providentiam. ibid. §. 3.

Et consequenter peccat mort. qui ob id proponit imitari malos, vt similis ei fortunarum copia eueniat.

Tristari eo quòd se videat carere virtutibus illis, quas in aliis videt ad finem querendi eas; bonum est. ibid. & generaliter tristitia ob bonum, si sit ordinata, & ceteræ circumstantiæ adsint, virtus est. ibidem. §. 2.

Tristitia quæ nascitur de bono alieno, ex eo quòd minuit excellentiam suam, est propria & sola pertinens ad invidiam; quæ semper est peccatum, & de suo genere mortale. ibid. §. 1.

Dolere de bono alieno, quòd sit suum, vel eo quòd iudicetur illo indignus, semper est peccatum odij, vel indignationis. Dolere autem de tali bono, quòd sit dānosum sibi

D d vel

418 INVIDENTIA. INVOG.
vel alteri, indifferens est. numer. 118.

Tristitia seu dolor de quocumque bono spirituali diuino, peccatum est Accidia, si fiat eo quod in ipso homine est, & est graue, & mortale si deliberatio animi adsit. Tristari verò de bono diuino, quatenus est in Deo, est odium Dei, quod suo genere est omnium peccatorum maximum & grauissimum. num. 124.

Tristari de aliquo bono spirituali, quatenus est laboriosum, & impedimentum aliorum operum, vel tristari de bonis virtutum moralium, vel de bono temporali, non est peccatum accidia, sed alterius vitij tali virtuti contrarij, vel inuidia. num. 124.

Inuidia seu tristitia fraternæ gratiæ, est peccatum contra spiritum sanctum. nu. 126.
Cur dicatur irremissibile, vide. tit. peccati.

INVOCATIO

Demonum.

EST duplex, expressa vel tacita. Expressa est quando verbo, vel opere imploratur auxilium demonum. Tacita est quando quis enititur facere aliquid per causas, quæ nec suapte natura, nec ex dispositione diuina, aut Ecclesiastica possunt illud efficere: Vel quando tales causas tanquam necessaria adiunguntur aliis, quæ possunt

INVOCATIO DÆMON. 419

possunt talem effectum producere. cap. 11. num. 22. Nouo num. 25.

Exempla hæc possunt esse. I. vti verbis sacris, ea lege vt sint scripta, vel ligata tali tempore, modo, materia, aut à tali persona: & aliis huiusmodi: quod est peccatum mortale. num. 23. & 34. Nouo num. 25. & 35.

II. Adiungere causis naturalibus aliquos characteres significatiuos, ad intelligendum dæmonem factos; vel nomina incognita, sed ad dæmones relata, quod etiam est mortale, ibidem.

III. vti causis naturalibus veluti charis, aleis, fortibus, astrolabio, cribro, & aliis huiusmodi ad sciendum secreta, & arcana, vel furtum commissum, vel ad subito incendendum, quod etiam est peccatum mortale. cap. 11. num. 22, & num. 30. No. nu. 25. & 30.

IV. Vti verbis sacris ad inanem effectum, vt ad mouendum annulum supra filium, vel ad voluendum cribrum: quod opera diaboli sit, & est peccatum mortale. ibidem.

V. Miscere falsa. veluti dicendo quod Christus habuit febres. num. 22. Nou. nu. 25.

Peccat mortaliter qui habet dæmonem seu spiritum familiarem ad sciendum secreta, vel remotissimo loco gesta. n. 24. No. nu. 26.

Peccat etiam m. qui tacite vel expresse inuocat dæmonem, vt sibi præster consiliū,

Dd 2 fauorem,

fauorem, vel auxilium. n. 27. No. n. 28. Idem de eo qui per modum obsecrationis adiurauit dæmonem. ibidem. vide, Adiuratio.

Peccat item mort. qui vult inuestigare, vel inuestigat thesaurum per operam dæmonis. num. 28. Idem de eo qui, vt inuocationibus, & incantationibus dæmonum, alicui noceat, componit vel facit componi veneficia. num. 28. Sed de aliis pluribus huic materia conuenientibus, vide tit. Superstitio.

I R A.

EST vitium inclinans animum ad appetitum inordinatum vindictæ. Eius filia sunt Indignatio, Tumor, Clamor, Blasphemia, Contumacia, Opprobrium, Rixa. cap. 23. num. 115. De ira quatenus est passio, vide. tit. Anima, & tit. Passio. Peccat mort. peccato iræ, qui deliberatè vult vindictam notabilem immeritam, vel maiorem merita, vel meritam, auctoritate propria; vel contra iuris ordinem; vel principaliter in malum proximi, & non in bonum iustitiæ. ibid.

Peccatum mortale iræ committit qui per indignationem, aut tumorem, aut clamorem inordinatum facit aliquid prohibitum sub mortali. cap. 23. num. 116.

Vide plura tit. Maledictio, Vindicta.

I R A.

IRREGVLARITAS I.

In communi.

IRREGVLARITAS est impedimentum **A**
 Inductum à iure canonico directè impediens
 acceptionem ordinum Ecclesiasticorum, aut
 aliquem usum eorum quatenus sunt ordines,
 etiam post pœnitentiam. cap. 27. num. 191.

Non est cœnfura. num. 152. 191. 250. nec
 pœna. num. 252. Nou. 253. Et ideo differt
 à censuris, & aliis impedimentis, quæ licet
 pœnant vsu ordinum, quatenus sunt Sacra-
 menta, aut officia, vel beneficia, non tamen
 quatenus sunt Ordines saltè directè. n. 191.

Irregularitas non impedit absolutionem à **B**
 peccatis: & aliqua irregularitas impedit ac-
 ceptionem ordinum, & non vsum: & aliqua
 vsum vsu, & non alium. ibidem.

Irregularitas omnis inducta fuit iure
 humano Ecclesiastico: aliqua tamen eius
 origo fuit in veteri testamento inducta.
 ibidem. §. 1.

Irregularitas nullo modo dicenda est
 suspensio; Neque excommunicati, suspensi,
 aut interdicti, quatenus sunt tales, dicuntur
 irregulares, neque sunt. §. 2. 3.

Irregularitas est quintuplex, scilicet ex **C**
 defectu Sacramenti, Corporis, Animæ, Le-
 gitimitatis

Dd 3 nitatis

422 IRREGVLARITAS I.
nitatis perfectæ, & delicti. num. 192.

Non incurritur propter solam voluntatem faciendi id, ob quod imponitur. num. 192. Neque vlla est mentalis. num. 210.

D In foro exteriori nemo in dubio iudicandus est irregularis: secus in interiori: & forū interius dicitur non solum pœnitentia, sed etiam consilij. num. 192.

Non incurritur nisi in casibus à iure expressis. num. 192. 194. Et occulta quidem tantum nocet quoad forum conscientia, quantum publica, & vtraque eget dispensatione. num. 194.

E Nulla irregularitas inducit priuationem beneficij iam quæsit. nu. 249. dicto. 5. Quod si præcedat, reddit collationem nullam. dicto 6. de quo plura. tit. beneficium. 3.

Non sufficit, nec requiritur enormitas ad inducendam irregularitatem. ibid. dict. 6.

Irregularitas reddit inhabilem ad beneficium curatum, non tamen ad simplex, dummodò non requiratur celebratio. ibid. de quo plura. tit. beneficium. 3.

IRREGVLARITAS II.

De prima specie, scilicet Bigamia.

*BIGAMIA est status coniugati cum duobus coniugibus, siue ante siue post baptismum

sum ductis. cap. 27. num. 195. Nam infidelis paganus non est incapax saltem huius irregularitatis. num. 209.

Bigamia impedit ordines ob quatuor. **B**
 I. Quia bis coniugatus non significat apte unionem Christi cum Ecclesia vnica sua sponsa. II. Quod excellentia Sacramenti ordinis hoc meretur. III. Quod est signum incontinentiæ. IV. Quod adimit auctoritatem ad persuadendam castitatem. cap. 27. num. 195.

Bigamia est triplex. I. Vera, quæ est eius, **C**
 qui habuit, & cognouit duas vxores altera mortua. II. Interpretatiua, est eius, qui contraxit quidem cum vna, sed ea vel corrupta soluta, vel vidua: vel si cum virgine, sed eam post adulterium cognouit etiam ignorans. Vel si contraxit cum vna validè, & cum alia inualidè, vel cum duabus inualidè. III. Similitudinaria est eius, qui sacris initiatus, vel voto solemnè adstrictus, contraxit etiam cum vnica & consummauit: quamuis contraxerit inualidè. ibidem.

Læicus autem, & clericus minoribus tantum initiatus, contrahens inualidè cum vidua, vel corrupta, non fit bigamus. Neque est bigamus qui contrahit cum desponsata alteri, etiam de presenti, dum tamen illa sit virgo, neque etiam cum multis contrahat, **D**

si vnā tantū cognoscit. num. 196.

Vir non fit bigamus, si post adulterium à se commissum, suam vxorem cognoscat, etiam si habeat multas concubinas, dummodo fuerit cum vna sola virgine coniugatus. ibidem.

E Qui contraxit cum vna sola virgine, sed scurrili, vel fabularum actrice, vel serua, licet non fit bigamus, non tamen debet ordinari coniuge mortua. In omni bigamia potest Papa dispensare: in Vera quidem, nisi cum magna causa non potest ordinaria potestate dispensare: in reliquis saltem cum iusta causa. Et solus ipse in Vera & Interpretatiua. Sed in Similitudinaria potest Episcopus, si foemina fuit virgo. cap. 27. num. 196. 197.

Mulier non fit bigama, eo quod reddat debitum marito, quem scit adulterari, vir autem sic, etiam ignoranter. cap. 16. num. 7. cap. 27. 195.

IRREGVLARITAS III.

De Secunda specie Irregularitatis.

Ex defectu Corporis vel animæ §. I.

A HÆc species incurritur ob defectum membri principalis (quamuis sit occultum,

IRREGVLARITAS III. 425

cultum, nec impediatur vsus ordinis, veluti virilia abscissa) dummodo contingat ex culpa: siue ipsemet illa absciderit, vel alius ob eius rogatum, vel iussum: siue id factum sit in pœnam sui delicti, vel à iudice, vel ab alio. cap. 27. num. 198. & quamuis ipse sibi bono zelo abscideret. num. 218.

Non tamen erit irregularis qui natus est sine pudendis, aut castratus ab alio sine sua culpa. num. 199.

Error vulgi est dicere quòd eunuchus gestare debeat secum illa arefacta, vel in puluerem reducta. num. 200.

Incurritur etiam hæc species ob defectum partis membri, quam ipse abscidit per indignationem sibi ipsi, quamuis non impediatur celebrationem, dummodo indignatio sit notoria. Nam in hoc casu ex notorietate tantum delicti incurritur, non ex defectu. num. 198. §. 2.

Non incurritur propter imbecillitatē, vel defectum membri contingentem absque propria culpa, nisi impediatur celebrationē. Vnde claudus, qui non eget scipione in altari, nec carens visu dextri oculi qui aliis apparet sanus, imo nec sinistri, si possit satis cernere ad celebrandum, non est irregularis. Idem de macula oculi non priuante visu, aut leuem habente deformitatē; nam hæc, neque defor-

D d 5 mitas

mitas gibbi, aut faciei, quæ non sit notabilis, non inducunt irregularitatem. Secus de eo, qui caret prorsus visu oculi canonis, id est, sinistri (nam de hoc idem censendum est, ac de carente oculo, seu monoculo, qui est irregularis) quamvis integer appareat, dummodo canonem legere non possit sine nimia conversione faciei ad populum: aliàs secus. Quia in hoc deformitas cauetur magis quam defectus visus. num. 199.

C Incurritur ob imbecillitatem membri, quæ inhabilem facit ad celebrandum saltem absque notabili deformitate, siue incurrat cum culpa, vel sine ea. n. 200. & 209. post medium: idem de membro supernacaneo, aut nimis grandi. Quæ autem sit talis deformitas, ad Episcopum, non ad confessorium, neque ad Prelatum religiosi ordinandi pertinet iudicare. num. 200.

Incurritur etiam ob defectum auriculæ, ob deformitatem. num. 222. No. num. 223.

Quid dicatur proprie membrum, & an digitus sit tale, vide tit. Irregularitas. 5.

Defectus, vel excessus membri faciens irregularem ad unum officium, non facit ad aliud: Sicut qui ob talem defectum, vel excessum non potest celebrare, poterit absolvere vel alia facere: Sed hoc est verum quando prorehit absque propria culpa, & solum quoad

IRREGVLARITAS III.§.2. 427

quoad iam ordinatos. num. 200. §. 7.

Qui habet manus vel faciem notabiliter deformes, quamuis celebret, non incurrit irregularitatem. cap. 25. n. 72. In hac irregularitate solus Papa dispēsat. c. 27. n. 200. §. 8.

OB DEFECTVM

natalium, & etatis. §. II.

INCURRITVR ex illegimitate quantumvis occulta. nam quoad forum conscientie, parum aut nihil refert an sit occulta vel publica. ca. 25. n. 69. c. 27. n. 194. §. 6. & n. 201. Et sub nomine illegitimi comprehenditur omne genus illegitimorum, qui omnes sunt irregulares. Et quamuis filius coniugis adulteræ, nō teneatur credere matri id asserenti, tamen si credit, debet petere legitimationē occultam, si ipse aliās publicē habitus est pro legitimo. cap. 27. num. 201.

Illegitimus qui sine dispensatione ordinatur, peccat mort. & fit irregularis. c. 25. n. 69. Sed hic (quoad irregularitatem) videtur fuisse error impressoris in Antiquo: nam in No. depra est illa particula: & c. 27. n. 194. in utroque, expressē dicit contrarium: scilicet illum peccare mortifere, sed non fieri irregularem,

gularitatem. Quoniam irregularitas non inducit aliam nouam irregularitatem, sicut inducit violatio censura. cap. 27. num. 194.

In hac irregularitate solus Papa dispensat ad ordines, dignitatem, & beneficium curatum. Ad minores verò, & vnum beneficium simplex, Episcopus potest: & ius commune cum profitentibus religionem ad omnes ordines: non tamen vt possit esse Prælat. Neque Monialis illegitima potest per ius commune esse prælata, etiam cum dispensatione Episcopi. num. 201. §. 10.

F Incurritur etiam Irregularitas ob defectum ætatis: in qua solus Papa dispensat, etiam cum religioso. num. 202.

Qui ordinatur ordine sacro ante legitimam ætatem peccat mortaliter, & est ipso iure suspensus, & si vtatur illo ordine fit irregularis, cum quo etiam solus Papa dispensat. cap. 25. nu. 70. Non tamen peccaret puer, aut infans, si in tali ætate ordinaretur etiam presbyterio, neque esset suspensus: siquidem suspensio ob propriam culpam incurritur. cap. 27. num. 165.

G At huiusmodi ordinatus etiam infans, characterem quidem sacri ordinis, & priuilegia ad characterem spectantia acciperet, non tamen ordinis executionem, neque priuilegia ad eam pertinentia. nu. 202.

De

De ætate legitima. vide tit. Ætas.

Incurritur etiam ob lepram, tam ad suscipiendum ordines, quam ad exercendum susceptos. Atque idem de alia infirmitate quæ præbet notabile scandalum vsui ordinum: & in hac solus Papa dispensat. nu. 202.

Incurrit etiam, qui patitur epilepsiam seu morbum caducum: ita vt semel captus hoc morbo numquã ordinari possit, quamuis omnino sanus appareat. Neque qui iam ordinatus est, si sæpe decedit, aut si raro, tamen spumas euomit, non potest celebrare: aliàs sic. Idem dicendum de amente, lunatico, & furioso: & in his omnibus solus Papa dispensat. ibi. num. 203.

Est etiam irregularis energumenus à Demone obsessus, qui semel captus numquam potest ordinari, aut si est iam ordinatus, numquam debet celebrare. Cum quo solus Papa dispensat. ibid.

Incurrit etiam hermaphroditus vtroque sexu præditus, si in eo præualet sexus femineus, imò est incapax characteris: secus si præualet virilis sexus, sed nec tunc debet ordinari. in hac solus Papa dispensat. ibid. §. 15.

Est etiam irregularis qui non potest retinere in stomacho vinum, quin illud euomat. Cum quo neque Papa dispēsat. Posset tamen ordi

ordinari minoribus. cap. 27. nu. 204. §. 18.

I Seruus est irregularis ad hoc, quod non possit ordinari contradicente aut ignorante Domino suo. Quod si cum eius facultate ordinetur, manet liber. Si verò illo ignorante, vel contradicente ordinetur minoribus, manet adhuc seruus. Si subdiaconatu vel diaconatu initiatur, poterit se redimere dando pretium iustum, vel alium seruum. Si autem presbyterio, manet liber dato peculio, vel si non habet, satisfaciet præstando ei obsequia presbyterum decencia. nu. 203.

L Infamis ob infamiam iuris vel facti est irregularis. Atque ob infamiam iuris solus Papa dispensat, nisi quando Episcopus dispensans super delicto, in quo potest, accessorie tollit infamiam. In ea verò, quæ ex infamia facti nascitur, sicut ex crimine notorio, Episcopus dispensat. Imò per solam penitentiam & emendationem tollitur. iuxta regul. iuris. *Omnis res per quascunq; causas componitur, per easdem dissoluitur.* num. 204.

IRREGVLARITAS IV.

De tertia specie Irregularitatis ex defectu aliquo anima. §. III.

Idiota, qui legere & scribere nescit, irregularis est etiam ad primam tonsuram. quod

IRREGVLARIT. IV. §. III. 431

quod hodie magis confirmatur ex Concil. Tridentino. mo etiam ex eodem videtur fieri irregularis ad minores, qui Latinam linguam non intelligit. In hoc defectu raro, aut nunquam dispensat, nisi ratione atatis ad discendum. cap. 27. num. 205.

Infidelis non baptizatus etiam catechumenus sanctus, est incapax characteris ordinis. Hæreticus autem, & fautor hæreticorum, etiam conuersi sunt irregulares: & filius hæretici (qui talis excellit) vsque ad secundam generationem per lineam virilem, & vsque ad primam per fœmineam est irregularis. num. 205.

Item Neophytus recens conuersus, vel baptizatus; non tamen quos vulgus novos Christianos appellat; & multo minus eorum filij, ibidem. de Amente qui habet defectum iudicij continuum, vel interpolatum, dictum est supra, eod. tit.

In his omnibus irregularitatibus solus Papa dispensat, excepto, quod in eo qui non est baptizatus, & in eo qui habet defectum iudicij continuum, non potest. num. 205.

IRREGVLARITAS V.

De quarta specie scilicet ex defectu, perfecta Lenitatis.

Hæc

A HÆc species oritur ex occisione hominis, vel mutilatione membri eius in casu licito. Vnde incurrit hanc qui etiam licite occidit, vel mutilat membrum. cap. 15. num. 2. & 4. & cap. 27. num. 206.

Illa autem sola pars hominis, dicitur *membrum*, que habet officium per se distinctum. Nec sufficit, quòd sit socius in officio: vnde digitus, auricula, & testiculi non sunt membra, sed partes membrorum. num. 206. quando defectus horum causent irregularitatem in deformato. vide tit. irregularitas. 3. §. 1.

B Paria sunt quoad hoc, interficere, & mutilare membrum, seu abscindere: non tamen est idem debilitare. num. 207. & in hac materia, deformatio vel deformare sumitur pro occidere, & mutilare membrum. num. 208.

Irregularitas hæc non incurritur ante baptismum, neque antequam sequatur deformatio; & incurritur ob deformationem etiam infidelis. num. 209.

C Deformatio facta infirmitatis causa, non reddit irregularem, neque deformatorem, neque deformatum, nisi auferatur facultas rectè celebrandi: & hoc quoad deformatum tantum. num. 209. & 219. Nou. 217.

Vnde Medicus, & Chirurgus, eorumque
coad

coadiutores non incurrunt hanc irregularitatem iuste & sine culpa secantes membrum: secus si adsit culpa. additum in Nou. num. 217. in fine.

Iudex, eiusque minister, & medicus, vel chirurgus, eiusque minister, hominem iuste mutilantes, virtutibus quidem inseruiunt: sed illi sunt irregulares, quia vindictam facientes terrorem inducunt: Isti verò non sunt tales, quia pietatem exercentes, sanitatem quærunt. additum in Nouo. cap. 27. num. 217.

De quadruplici causa huius irregularitatis, vide titulo proximè sequenti.

Non inducit hanc causa remota, sed propinqua, & propinqua quoad hoc est dictum vel factum licitum directum sufficienter in deformationem inde sequentem: directum, inquam, vel suapte natura, vel ex intentione specialis, & non generali. Vnde qui generaliter præbent arma militi ad bellum iustum, vel generaliter hortantur ad victoriam in tali bello, non incurrunt hanc. num. 211. etiam si sit clericus. num. 215.

Secus si clericus deformat ob defensionem patriæ: nam licet excusetur à peccato, non tamen ab irregularitate hac. num. 213. & 215. Si verò clericus prælietur citra necessitatem, & deformat, incurrit irregularitatem.

E c tatem

E tatem homicidij iniusti. num. 225.
 Incurrit quidem qui est causa, vt citius
 fiat deformatio. quam aliàs fieret. 211.

Necessitas inuitabilis excusat ab hac ir-
 regularitate. Vnde non incurrit, qui defor-
 mat in defensionem suæ vitæ, vel ad euitan-
 dam mutilationem. Ille verò dicitur esse in
 prædicta necessitate, *qui non potest eam ali-
 ter euitare, quam occidendo vel deformato
 aggressorem. Qui autem fugiendo posset vi-
 tam defendere, quamuis non peccet occi-
 dendo aggressorem, incurrit tamen irregu-
 laritatem. Nec dicitur per fugam posse de-
 fendere vitam ille, cui fuga esset periculo-
 sa.* num. 211.

F Incurrit, qui deformat ob defensionem
 iustam vitæ alterius etiam partis: etiam in
 bello iusto, etiam in casu, quo aliàs ciuitas
 caperetur, vel exercitus fugaretur. Idem de
 deformatante ob iustam defensionem sui ho-
 noris, vel bonorum, vel proximi. 313.

Qui in bello iusto percutit animo defor-
 mandi, & ex percussione postea sequitur de-
 formatio culpa percussu, vel medici; nullam
 incurrit irregularitatem, nec ex defectu
 perfectæ lenitatis. num. 225.

Non incurrit præbens arma alteri, vt
 ipsum qui ea præbet, defendat, aliàs se de-
 fendere non valentem, si illa deformat ag-
 gressio

gressorem, num. 212. incurreret tamen, si ille
 posset aliter se defendere, & à fortiori in-
 curreret, si non daret illi arma, sed ipse de-
 fenderet inuadentem. ibidem.

Neque incurrit testificans contra aliquē G
 si ille deformatur ab alio quàm à iudice ob
 aliam causam, vel si iudex non est motus
 per huiusmodi testimonium. 211.

Incurrit iudex, accusator, fiscalis, testis, &
 notarius, etiam qui fauet reo vincenti cum
 condemnatione talionis, propter quam ac-
 cusatus fuit deformatus. num. 212.

Incurrit etiam concomitans iudicē tam-
 quam notarius, satelles, vel custos, & ven-
 dens scalas, funes, enses, & hortans conde-
 mnatum, vt admoueat caput ad stipitem, vel
 vt ascendat scalam, & acuens gladium, vel
 funes, vt citius, & cum minore dolore mo-
 riatur, & qui fert ligna vt comburatur hæ-
 reticus viuus. num. 217.

Non incurrit laicus, neque clericus, qui H
 denunciatur proditores, & alia delicta cum
 protestatione in causa sanguinis. Denun-
 tians verò absque tali protestatione, si est
 beneficiarius, vel initiatus sacris, incurrit
 irregularitatem homicidij iniusti. Si est
 laicus, non nisi eam quæ est perfectæ leni-
 tatis. num. 213. & 226.

Quæ distinctio habet etiam locum in iis
 Ec 2 qui

qui videntes furem surripientem vociferantur *latro, latro*, secuta deformatione, cap. 27. num. 236.

Clericus incurrit irregularitatem iniusti homicidij, si cum praedicta protestatione denunciatur ob alienas iniurias: nullam tamen incurrit, si ob vitanda imminencia mala id faciat. num. 213.

Monachus qui clamauit *latro latro*, credens, quod superuenientes erant deformaturi furem, vel ducturi illum ante iudicem, vt deformaret illum, secuta deformatione incurrit irregularitatem iniusti homicidij, secus si alio animo clamauerit. num. 236.

Non incurrit, qui ad recuperanda sua detinet furem, donec iudex veniat, vel eum iudici tradat praemissa protestatione. Qui vero accusat praemissa protestatione ficta, & non ex animo, incurrit quoad forum interius, quamuis fiat protestatio in scriptis. nu. 226.

Non incurrit laicus, vel clericus, qui defert ad iudicem crimen, quod non meretur deformationem, licet captus ob illud iniuste, vel ob alia deformatur. n. 214. Nec prelati qui habens iurisdictionem temporalem, praeficit gubernatorem, quamuis iste deformatur. num. 216. Nec magister castigans discipulum, etiam si moriatur, si circumspicere faciat. num. 231. Nec locans licite, vel sal-

tans

IRREGVLARITAS VI. 437

tans cum muliere grauida, quæ ob id abortiuit. num. 236.

Ad huius speciei irregularitatem requiritur intentio magis specialis, quàm ad irregularitatem homicidij iniusti. num. 220.

Et in hac solus Papa dispensat & faciliùs, quàm in homicidio iniusto: non tamen poterit dispensare Episcopus in hac perfectæ lenitatis: sed post Trident. poterit in irregularitate iniusti homicidij. num. 217.

Poterit etiam dispensare in hac qui habet facultatem ad dispensandum in omni irregularitate excepta, homicidij voluntarij. Nou. cap. 27. num. 240. not. 3.

IRREGVLARITAS VI.

De quinta specie irregularitatis ex homicidio iniusto.

HÆc irregularitas est maior pœna, A quàm excommunicatio minor. cap. 27. num. 249. Dicto 7. Nou. 253.

Deformatio est triplex, *Merè voluntaria, qua est volita seu intenta in se iuste vel iniuste. Merè casualis, qua est non volita, neque intenta in se, neque in causa sufficienter ordinata ad illam. Mixta, qua est non intenta nec volita in se, sed sic in causa sufficienter ordinata ad illam.* num. 219.

Ec 3 Hæc

B Hæc irregularitas non incurritur propter veniale, nec sine contemptu. num. 249. dict. 7. Nou. num. 253.

Non incurrit eam non baptizatus. n. 218. Neque qui iuste aliquem percutit, & non occidit: licet ab aliis sine eius culpa occidatur. nu. 223. Vel quamuis moriatur culpa medici, vel malo regimine, aut morbo superueniente: imò huiusmodi percutiens iuste, nec incidit in eam, quæ est perfectæ lenitatis. Secus si iniuste: tunc enim incurrit irregularitatem homicidij iniusti.

C Non incurrit infans, nec furiosus deformans, & dicitur infans quoad hoc minor septennio, saltè in foro exteriori. n. 218, 230.

Non incurrit dormiens, quamuis deformat illum, quem vigilans deformare intendebat. num. 231.

Nec perfectè ebrius, quamuis culpabiliter: secus de illo qui inebriatus est, sciens quòd factus ebrius solet alios percutere. Idem de dormiente, & furioso, qui admoniti, quòd solent percutere tempore somni, vel furoris, non prouident, ne talia faciant. num. 230.

D Nec medicus, qui non vult curare infirmum, qui hac de causa moritur, licet id faciat desiderio mortis infirmi. Imò nec diues non pascens fame morientem. nec qui cum possit non defendit, nisi ex officio ad id

tenea

teneatur. num. 231. Nec qui sciens parari alicui deformationem illicitam, non significat illud ei. num. 234. Nec magister castigans discipulum etiam si moriatur, si circumspecte id faciat: aliàs secus. Nec qui nouit tractari homicidium, & non impedit, licet effectum sit. cap. 24. num. 19.

Non incurrit clericus ludo licito, licite ludens cum alio clerico, vel laico: qui decidens suo se cultello deformauit sine aliqua eius culpa: secus si illicitè. Nec pulsans campanam, cuius tintinnabulum solutum deformauit, si non fuit in culpa malè ligandi: aliàs sic. num. 235.

Nec licite iocans, vel saltans cum muliere grauida, quæ ob id abortiuit: secus si illicitè, vt laicus, vel clericus, vel monachus, eius amator obscœnus. num. 286.

Incurrit, qui seipsum deformat, quamuis sancta intentione id faciat. num. 218. Et qui præbet arma euntibus ad bellum iniustū, si sequatur deformatio. num. 224. Item qui in prælio vel rixa armati vel inerimes interfunt illis ex quorum parte est iniusta, auxiliando, vel fauendo sunt irregulares, si sequatur deformatio, quamuis ipsi non deformat, siue timor inimicis augeatur siue nō. Secus de suadente pacem, licet non nihil animi augetur parti suorum, & timoris, ad-

Ec 4 uerſæ.

uersa. num. 223. Nou. 224.

G Incurrit qui interest pugnae iniustae inci-
tando, auxiliando, vel animos contrariis
minuendo, vel custodiendo vestes. nu. 284.
Idem de eo, qui illicitè rixatur cum alio, si
eius amici superuenientes deformat, ro-
gati ab ipso, vel eo sciente, & non contradi-
cente: aliàs non. num. 230.

Clerici, qui interfunt bello iusto, si defor-
ment per se absque necessitate excusante, in-
currunt hanc: si verò cum necessitate, in-
currunt illam, quae est perfectae lenitatis.
num. 225.

Incurrit laicus, vel clericus, accusans aliū
iniuste, criminis merentis deformationem
ea secuta. Et Beneficiarius, vel sacris ini-
tatus, accusans etiam iuste sine protestatio-
ne, incurrit hanc. num. 213. n. 225.

H Item qui inimico indicat, vbi sit, vel
quod iter teneat, vel quomodo inueniet ad
deformandum iniuste, incurrit secuta de-
formatione. Et iudex iniuste condemnans,
& omnes scienter facientes. num. 225.

Qui domi alit feram, & culpabiliter sol-
uit eam, incurrit, si ipsa deformat: secus si
non sit in culpa. num. 227.

Medicus, vel chirurgus, eorumque coad-
iutores, culpabiliter vel iniuste deforman-
tes agrotum, incurrunt hanc: aliàs neque
hanc,

hanc, neque illam perfectę lenitatis. nu. 209.
219. & melius in Nouo. num. 217. additum.

Custos infirmi, qui culpabiliter vel contra consilium medici, facit aliquid, quo egrotus saltem citius moriatur, incurrit hęc: scilicet si absque culpa, licet errauerit in aliquo. num. 228. Item qui cum non sit medicus, euellit sagittam corpori infixam, incurrit hanc, si ob id citius moriatur. n. 229. Et auertens aliquem, ne liberet alium ab iniusta deformatione. n. 231.

Incurrit, qui mandat, vel consulit deformationem illicitam, ea statim vel multo post sequuta, antequam mandatum reuocetur expressę, vel tacite, ita vt veniat in notitiam iussi, num. 233.

Incurrit, qui mandat illicitę, vel consulit, percussionem, citra deformationem, & mandatarius deformat. Item incurrit qui mandat, vel consulit illicitam deformationem, & mandatarius deformatur. Est tamę differentia. Quia mandati (vt non incurrat) sufficit reuocare mandatum, & quod illud veniat in notitiam iussi: consulens autem debet, & reuocare consilium, & persuadere contrarium. num. 220.

Incurrit ratificans deformationem suo nomine factam, si antequam fieret poterat mandare, aliäs non. Sicut infans, & furio-

E e s sus,

sus, quia licet eorum nomine facta fuerit caedes, & ipsi postea illam ratificarint, non incurrunt, quia antequam fieret, non poterant mandare: num. 233.

Tecta reficiens, qui lapides vel tegulas iaciens deformat, incurrit si non praeuocauit transeuntes, aliàs non. Et qui incaute iecit lapidem in animal, & eo deformauit hominem: secus si circumspectè fecit. Et clericus, qui per ballistam casu deformauit alium, si actus fuit illicitus, incurrit: aliàs non. Et clericus introducens meretricem per tecta, si illa decidens moriatur, vel abortiatur, incurrit. num. 235.

Item adulter, qui à marito deprehensus, ut se defendat, maritum occidit, incurrit. Incurrit etiam clericus adulter, cuius causa maritus occidit uxorem. num. 238.

Incurrit, qui dormiendo suffocat infantem in eodè lecto à se illicitè positum, aliàs non. num. 236.

Neque incurrit si lectum fuit amplum, & infantem longè positum, & extra probabile periculum, tamen casu dormiens suffocauit: nam hæc culpa præcedens non euitandi omnia inconuenientia remota, nõ erit mortalis, si propinqua præuidit. c. 15. nu. 16.

○ Incurrit, qui illicitè mittit puerum in puteum, vel flumen; & ibi suffocatur. Et qui fugiens

fugiens ictum vnus, propellit illicitè al-
rum qui deformatur, secus si licitè, in vtro-
que casu. cap. 27. num. 236.

Incurrit monachus, qui vtendo chirurgia p
ob quastum, vel pietatem, aperit vulnus:
ex quo infirmus vento se exponens, contra
præceptum eius, moritur. num. 221.

Ad hanc sufficit causa propinqua illicita,
*qua quoad hoc est dictum vel factum illicitum
directum in deformationem inde secutam:* ex-
cepto, quòd non requiritur ad hanc inten-
tio tam specialis sicut ad illam perfectæ le-
nitatis. Atque hæc causa propinqua potest
esse, vel efficiens, vt qui mandat, iurat, ra-
tificat deformationem: vel materialis, vt qui
præbet arma, vel deducit, vbi fiat deforma-
tio: vel formalis, vt qui instruit, docet, cõ-
sultat illam. vel finalis, vt præmium defor-
matori promissum. Hæc causæ possunt esse
remotæ. 210. & 211. & n. 219. 220.

Sufficit, vt sit causa, qua citiùs fiat, vel
sequatur deformatio. num. 220. Non sufficit
debilitare. 219.

Nec sufficit deformare embryonem. nu. R
218. & 222. dummodò nõ dubitetur de ani-
matione. Infunditur autem anima ad qua-
dragesimum diem viro, & ad octuagesimum,
fœminæ. c. 15. num. 14. cap. 27. num. 222.

Non sufficit effundere sanguinem, nec
absin

abscindere partes membrorum, dummodo vulneratus non moriatur, etiamsi maneat inhabilis ad decenter celebrandum. cap. 27. nu. 222. Nec sufficit sola complacencia, quod alius deformeretur. num. 231.

S Sufficit deformatio casualis secuta ex opere illicito. num. 221. Non tamen sufficit, si sit merè casualis, quamuis sequatur ex opere illicito. Sicut qui adhibita diligentia cedit arborem alienam, & casu deformat hominem. Idem de monacho pulsante campanam tempore prohibito. num. 237. Idem de minorita qui equitudo in mansuetissimo iumento, casu deformat. n. 238.

Idem de clerico, qui illicitè mercans casu deformat: & de clerico venante absque villo periculo homicidij, sicut si in venatione passerum, casu deformat: secus in venatione visorum, aprorum &c. num. 137.

T Percutiens prægnañtem in vtero, sine animo deformandi, non incurrit irregularitatem homicidij directè voluntarij. Idem de faciente sine animo occidendi aliquid ex quo vt plurimum non sequitur mors; quavis illa sequatur. n. 240. circa finem.

Homicidium autem voluntarium illicitum duplex est. Vnum intentum, & volitum in se causa defensionis: alterum intentum in se ac volitum, sine vlla iusta causa: primum

IRREGVLARITAS VII. 445

num est dispensabile, secundum non. num. 239. Homicidij definitionem, vide tit. homicidium.

In hac irregularitate ex delicto occulto **V** proueniente tantum potest Episcopus dispensare post Trid. num. 29. not. 1.

Non tamen potest in homicidio directe voluntario, neque ad vllos ordines, neque ad vllum beneficium etiam simplex. Cum alio vero potest ad minores, & ad beneficium simplex, & ad retinendum curatum, non tamen ad obtinendum. n. 240. dicto. 4.

Qui habet facultate dispensandi in omni irregularitate (excepto homicidio voluntario) potest dispensare in homicidio iusto. No. num. 240. not. 3.

IRREGVLARITAS VII.

*Ex mala acceptione vel usu
Ordinum,*

QVI recipit ordinem omisso aliquo necessario de precepto, & eo non suppleto, **A** vitur tali ordine, non fit irregularis. ca. 25. num. 71.

Neque est irregularis, qui celebrat sine vestibus sacris, sine ara consecrata, vel cum consecrata, sed nimis parua, aut enormiter fracta,

fracta, vel in Ecclesia sanguine aut femine
polluta: peccat tamen mort. num. 83. 84.

B Qui ordinatur habens faciem aut ma-
nus notabiliter deformes, quamuis celebret,
non fit irregularis: peccat tamen mort. Idem
de patiente morbum caducum, aut oblesso à
dæmone. cap. 25. num. 72.

Notorius concubinarius, aut fornicarius
ante actam pœnitentiam celebrans, est ir-
regularis, quia est suspensus ipso iure. Idem
est de aliis initiatis lacris, aut minoribus
tantum; qui aliquem sui ordinis actum pro-
prium exercent. Idem de fornicario vago.
Et in hac solus Papa dispensat. num. 76. 77.

C Irregularis est, qui sciens, aut scire de-
bens se esse excommunicatum, interdictum,
suspensum, suspensione impediente ordines,
ordinatur. Secus si excommunicatio sit mi-
nor. c. 27. num. 24 I.

Ignorantia crassa in hac non excusat: Et
potest Episcopus dispensare in hac irregula-
ritate, si delictum celebrandi sit occultum;
hoc est, si excommunicatio sit occulta, quâ-
uis celebratio sit publica. c. 27. n. 24 I.

Incurrit qui eodem die suscipit quatuor
minores Ordines, & Subdiaconatum, nisi
excusetur consuetudine: & à fortiori incur-
ret qui eodem die suscipit duos sacros: po-
test tamen Episcopus concedere usum alio-
rum

rum susceptorum. Incurrit etiam, qui ordinatur ab Episcopo excommunicato, interdicto, suspenso, simoniaco, schismatico, hæretico, deposito, degradato, dummodo sit denunciatus, neque ad id iusto timore coactus. Et poterit Episcopus dispensare cum eo qui ignorans denunciationem ordinatur. num. 241.

Incurrit qui per saltum ordinatur, & prætermissum ordinem, sine dispensatione non potest suscipere. Poteritque Episcopus dispensare antequam suscepto utatur, ut prætermissum accipiat, & postea utatur utroque. Incurrit qui serio utitur ordine quem non habet. Secus, si ioco vel ad instar laici, qui non est Sacerdos, baptizat sine solennitate; aut non subdiaconus, cantat Epistolam cum dalmatica sine manipulo, vel cum eo, ubi est consuetudo. Initiatus prima tonsura, vel minoribus, cantas epistolam cum manipulo, ubi non est consuetudo, censetur irregularis in foro exteriori: sed non in interiori, si non intendit illud, ac si esset Subdiaconus. Habens characterem ordinis sed non executionem ob defectum alicuius solennitatis, non incurrit utendo tali ordine. Incurrit laicus audiens confessiones, & absolvens. num. 242.

IRREGVLARITAS VIII.

Ex delicto violandi censuras celebrando.

A QVI post missam inceptam meminit se suspensum, excommunicatum, vel interdictum, & non potest sine scádalo omittere illam, non incurrit nouam irregularitatem celebrando. c. 25. n. 75.

Qui celebrat post completam ab vna parte simoniam, & ante completam ab altera, non fit irregularis, saltem in foro interiori. cap. 23. num. 104.

B Neque qui celebrat post appellationem à declaratione excommunicationis, de cuius valore dubitat. Ibidem.

Non incurrit, qui appellans ante excommunicationem, & confidens appellationi, celebrat: neque qui celebrat post intimacionem exequutorialium, antequam declaratur. num. 104.

Non incurrit, qui celebrat prohibitus à confessario ne celebret. cap. 27. num. 152. Nec qui celebrat infectus crimine depositione digno, & notorio. num. 154. Neque suspensus suspensione Pij I I. celebrans bona fide, & purgato peccato, per pœnitentiam. num. 156. c. 27.

Nec

Nec excommunicatus ob delictum occultissimum, qui post penitentiam, & ante moram petendi absolutionem celebrat, ne fama eius periclitetur. cap. 17. num. 236.

Nec qui violat cessationem à diuinis etiã particularem. secus de violante interdictum etiam generale. num. 243.

Non incurrit, nec peccat qui suspensus ab officio Sacerdotali, exercet alios ordines inferiores. num. 163. dict. 5.

Irregularis celebrans non incurrit nouam irregularitatem, peccat tamen m. nu. 194.

De celebrante in loco non interdicto sed corã interdictis. vide tit. Interdictũ. V. lit. A.

Qui verò celebrat in loco interdicto, peccat m. & est irregularis. Item qui violat interdictum, sepeliendo, celebrando Missam, & alia officia diuina, & Sacramenta ministrando. cap. 27. 222. 244.

De laico violante interdictum, vide, Interdictum II. In hac irregularitate solus Papa dispensat ad ascendendum ad maiore: & Episcopus ad vtendum accepto. 244.

Qui sciens se esse aliqua censura irretitum, vel id scire debens, celebrat Missam aut officia diuina, vel exercet aliquid suo ordini proprium, est irregularis: secus si excommunicatio est minor. num. 244.

Imò nec incurrit, si cantat Psalmos in

FF choro,

choro, responforia, litanias, vel baptizat sine
folennitate, vel facit aliquid minoribus an-
nexum, quæ omnia etiam laici exercere so-
lent. num. 163.242.244.

Ignorantia crassa non excusat ab hac ir-
regularitate. num. 244.

Non incurrit suspensus à susceprione Sa-
cramentorum, si fulcipiat ea. Sed sic, si sus-
pensus à collatione eorum administrat ea.
num. 163. dict. 3. & 4. Incurrit si suspensus ab
officio prædicandi concionetur. ibid. dict. 8.

Incurrit prælatus, vel dominus, qui cen-
sura ligatus facit vt Sacerdos ligatus, vel
non ligatus celebret coram se: & quamuis
ipse non sit ligatus, tamen Sacerdos quem
facit celebrare est talis. Et in hac irregula-
ritate solus Papa dispensat, si excommuni-
catio alterutrius fuit denunciata vel mani-
festa. Alioqui Episcopus poterit, si fuit oc-
cultus. num. 250. dict. 10.

Delictum occultum dicitur id, quod non
est manifestum publicum, aut notorium, aut
famosum. ibidem.

Neque sufficit, quod iussio illa, vel cele-
bratio sit publica, vt talis non possit dispen-
sari ab Episcopo, si tamen censura est oc-
cultus. num. 250. dict. 10.

IRREGVLARITAS IX.

Ex delicto reitrandi Baptismum.

INCVRRIT hanc clericus non presbyter solenniter baptizans. cap. 22. num. 7.

Incurrit qui scienter se facit rebaptizari, & qui etiam ignoranter alium rebaptizat: nisi ignorantia sit probabilis, aut saltem dubium probabile, aut rebaptizatio sub tali dubio facta est sub conditione. Atque ignorantia probabilis est, quando adhibita diligentia nequit sciri, an qui offertur est baptizatus, necne. Talis ignorantia quo ad natum inter Christianos solitos suos paruos recens natos facere baptizari, non censetur probabilis. cap. 27. nu. 246. Idem est de reiteratione aliorum Sacramentorum characterem imprimendum. num. 247.

IRREGVLARITAS X.

Ex notorietate delicti.

INCVRRIT hanc, crimine notorio, & depositione digno, notatus, sicuti adulterio, concubinato, stupro, & aliis similibus, vel maioribus. Neque sufficit enormitas, si non adsit notorietas. cap. 27. num. 248.

Ff 2 Crimen

Crimen Sodomiae occultum non inducit irregularitatem, secundum ius Antiquum. At secundum extrauag. Pij V. dicendum est. I. Quod non inducit illam quoad laicos. II. Quod comprehendit clericos tales, ipso iure. III. Quod solum comprehendit exercentem illud quasi ex usu continuato; non tamen eum qui raro illud commisit, & penituit. IV. Quod respicit vtrumque forum, quia non fundatur super praesumptione. V. Quod comprehendit exercentem copulam Sodomiticam tantum, & non aliam luxuriam contra naturam. VI. An sit receptum in foro interiori sicut in exteriori: quaestio est facti ad iurisperitum non spectans. VII. Quod quoad illos quos comprehendit, inducit depositionem, quae non est irregularitas sed peior illa. num. 258.

IRREGVLARITAS XI.

Quoad Dispensationem.

A QUI confiteretur potenti dispensare in irregularitate, procuret dispensationem, & quamuis postea recorderetur irregularitatis, non tenetur petere dispensationem. cap. 26. num. 13.

Potest quis absolui à peccato, manendo irregularis. cap. 27. 191. 250.

Irregula

IRREGVLARITAS XI. 453

Irregularitas quæuis & quantumuis
occulta eget dispensatione: & in omni oc-
cultâ potest hodie Episcopus dispensare,
excepta homicidij voluntarij, & ea quæ est
deducta ad iudicium. num. 194. Et dicitur
occulta quando crimen non est notorium,
manifestum, vel famosum. num. 250.

In irregularitate, quæ non prouenit ex
delicto, solus Papa dispensat. num. 194.

De eo, qui tacita irregularitate impetra-
uit beneficium. vide tit. Beneficium I I I.

Irregularis ex homicidio occultissimo
iniulto, potest post pœnitentiam celebrare,
ne fama eius periclitetur. cap. 27. num. 239.

In nulla irregularitate potest confessarius
dispensare, per bullam Papæ concedentem
facultatem absoluendi à qualibet censura,
& pœna. num. 250.

Potestas absoluendi à peccatis, non ex-
tenditur ad dispensandum in irregularitate.
num. 194.

Episcopus concedens absolutionem à suis
casibus, non videtur cōcedere absolutionem
irregularitatum, in quibus ipse potest dis-
pensare. num. 255.

Ferè omnes Prælati religiosorum possunt
dispensare super qualibet irregularitate suo-
rum subditorum excepta Bigamiæ, & homi-
cidij voluntarij. Nou. num. 254.

Ff 3 De

De dispensatione eius, quæ est perfectæ lenitatis. vide tit. Irregularitas l l l. in fine.

I V D E X.

- A** SUFFICIIT iudici habere quamdam peritiã scausarum, vel aliquem assessorem. c. 4. n. 2. Nihil debet agere propter famam, vel iudicium resultans ex reuelatione sigilli confessionis. cap. 8. num. 7.
- B** Peccat iudex coniciens in carcerem aliquem iniuste, & tenetur restituere damnum, cap. 15. num. 13. Et iudex qui per ignorantiam iuris, tulit iniquam sententiam, tenetur restituere. ca. 17 n. 16. Idem de iudice non impediendo damnum. Non tamen tenetur ob stare imminente quolibet periculo mortis, vel vulneris. Neque tenetur cum periculo vitæ, vel status seruare vitã, vel statum alterius particularis: bene tamen Reip. c. 17. n. 20.
- C** Peccat mort. iudex accipiens pecuniam, vt benè vel malè iudicet, vel vt omittat iudicare: cum obligatione restituendi principale, damnum, expensas, & interesse, & etiam quod accepit, si pro bene iudicando accepit. c. 25. n. 12. §. 2. 3. c. 17. n. 28. & 33. Item accipiens aliquid notabile pro ferenda sententia iusta, vel iniusta, peccat mortaliter: & tenetur restituere quod accepit pro ferenda
iusta:

iusta: non tamen acceptum pro iniusta, nisi tantummodo damnum illatum. ca. 17. n. 95.

Qui non facit restitui parti damnum, cum possit, tenetur ipse restituere. num. 136. **D**

Peccat mort. qui sciens, vel scire debens, fert iniustam sententiam, vel iustam ferre negligit amore, odio, precibus, vel metu, & tenetur restituere principale, damnum, expensas, & interesse. Et si est iudex Ecclesiasticus, & tulit eam contra conscientiam, manet suspensus, ipso facto. cap. 25. num. 12. §. 2. **E**

Iudex ignorans necessaria ad iudicandū, & non consulens peritos, peccat. Quod si consulat assessorem, & eius consilium lequutus, male iudicat, non peccat: sed sic ipse assessor, cum obligatione restituendi. num. 15. **F**

Peccat, qui inquit, vel per viam inquisitionis procedit contra aliquem, nulla precedente infamia: nec sufficit scire esse aliqua indicia, imò nec duos vel tres testes, quibus delictum probari possit. Secus quando fit inquisitio generalis ex parte delinquentis, & delicti: secus etiam per viam accusationis. Tunc enim licite potest procedere contra aliquem, nulla precedente infamia. Sufficitque delictum esse notorium, licet delinquens sit occultus, ut de eo possit generaliter inquiri, non tamen nominatim. cap. 18. num. 38.

Peccat iudex interrogans reum de com- **Q**

ff 4 plice

plice occulto n. 39. Nisi in crimine falsa moneta, proditoris, lesæ maiestatis, & in crimine hæresis. Imò & in his & aliis malis, sicut latronum, strygun, maleficorum, & similibus, tenetur ipse reus etiam non interrogatus declarare socios, quos iuste credit esse paratos ad noua committenda, in damnum reipublicæ: & confessarius debet monere illum, vt eos declararet; quod si non fecerit, non est absoluendus. cap. 18. num. 58.

Non peccat iudex interrogando reum iam confessum de sociis generaliter, quando sunt tales, vt de quibusdam possit interrogari, de aliis non, si eius intentio tantum sit interrogare de illis de quibus potest. num. 40. De consortibus verò non debet interrogare, nisi in casibus à iure expressis, & in illis non nominatim, sed generaliter, an sint aliqui. n. 58. 59.

Si aduertit nescire reum quomodo sit respondendum, tenetur eum vel docere, vel cedere ei facultatem consulendi confessarium. num. 58.

I Peccat mort. iudex qui cogit tormētis reos ad reuelandū socios, etiam in casibus in quibus interrogare permittitur, quando nec fama, nec indiciū, nec præsumptio legitima, dicitur eos habere socios. n. 59. Idem de eo qui torquet reum testibus conuictum, vt confiteatur, quò beneficium appellationis amittat.

tar. Nisi cum ita clarè conuictus est, vt in conscientia teneatur confiteri, & iuste præsumat iudex, cum pernegare ob solam malitiam differendi iustitiam. Ibidem.

Item peccat mort. qui compellit carcere L detentum ad statim iurandum se dicturum verum in omnibus de quibus interrogatus fuerit, & interrogat particulariter de omnibus & singulis partibus delicti, ob quod carcere detinetur. num. 41.

Peccat iudicans antequam dubietatem animi deponat. cap. 23. num. 21. Debétque credere, vel opinari opinionem à se electam esse veram. cap. 27. num. 284.

Non potest iudicare secundum scientiam M priuatam sed tantum secundum publicam. cap. 25. num. 9.

Peccat mort. petens vel suscipiens munus quo est indignus, cum verisimili & notabili damno proximi. Item vsurpans iurisdictionem, vel iudicans sine sufficienti probatione; siue quia testes sunt suspecti, siue quia iniuste torti: vel non videns saltem mediocriter processum, vel non admittens legitimam probationem, vel non seruando in reliquis ordinem iuris. num. 12. 13. Verum est, quod quamuis reus sit exemptus, aliquando conceditur iurisdicção ordinario. n. 13.

Item differens appellationem, vel eam N

Ff. 5 non

non admittens, quando tenetur, peccat. & qui vt mitem se ostendat, remittit totam pœnã, vel partẽ, non habens ad id facultatẽ: vel auget vt se ostendat seuerum. nu. 13. 14.

Peccat exequens sententiam Superioris, quam scit esse irritam. Secus de valida quãuis iniusta. hanc enim exequi potest, postquã procurauerit impedire executionem. Item capiens aliquem iniustẽ, vel omittens sine iusta causa condemnare victum in impensis, peritis à victore, & qui ex odio vel malo sine condemnat reum etiam iustẽ. num. 15.

O Qui non habet superiorẽ, potest remittere totam pœnam, vel partem, vel mutare. Attamen videns, vel præuidere debens, ex hoc præberi occasionem delinquendi maxime iniquis iudicibus, homicidis, latronibus & aliis, peccat grauiter remittendo, quamuis pars contraria consentiat. num. 14.

Peccat qui prohibet subditis ne vendant, vel emant, Ecclesiasticis. Aut nõ seruans immunitatem Ecclesiæ. c. 25. n. 16. 17. Aut iubens capi, vel capiens bona Ecclesiastica.

P Peccat itẽ consentiens suis ministris vitiis dolo vel falsitate. Vel non seruans statuta, quæ iurauit, si licita sunt, & non derogata, saltẽ per contrariam consuetudinem: & qui damnato ad mortem non concedit locum cõfessionis; nec consuetudo contraria eũ excusat.

culat. Peccat similiter non concedens ei locum sacrae communionis, nisi sit alia consuetudo, qualis est in Hispania, qua non est damnanda, quoniam expedit saepe, ne executio sententiae differatur; essetque magna irreuerentia, si reus mortem pateretur eodem die quo communicauit. Sed laudabilior est Urbis Romae consuetudo, quam orbis imitari deberet, qua damnato sententia post mediam noctem denunciatur, ut liceat ei confiteri, & communicare ante quatuor horas quam ducatur ad mortem. n. 23.

Peccat qui litigantibus non concedit aequales aduocatos & procuratores, praesertim miserabilibus, quibus aliquando etiam non perentibus, prouidere debet sine stipendio. num. 24.

Idem de eo qui non visitat carceres, & qui in suo iudicio admittit excommunicatum in actorem, aduocatum vel testem, contra mandatum Superioris, vel partis requisitionem. Alias tantum peccabit venialiter, si parti non sequatur damnum notabile. n. 24.

Peccat iudex laicus capiens clericum, qui **R** vi abstulit ab eo processum, & retinens donec restituat, si capit post delictum, & in fragranti, & non remittit ad iudicem Ecclesiasticum intra tempus debitum. cap. 25. nu. 24. Potest tamen audire causas criminales clerici

clerici primæ tonsuræ, additum in Nouo. n. 110. §. 33.

S Peccat fingens aliquid vt eat vel mittat ad accipiendum testimonium fœminæ, & est excommunicatus. num. 25.

Peccat procedens ex officio sine petitione partis, exceptis casibus à iure permissis, qui omnes reducuntur ad vnum, scilicet quando principaliter intenditur impedire mala futura. Ibidem.

Peccat iudex qui absque iusta causa omittit visitare, vel non requirit ad cognoscendum delinquentem. num. 26.

I V D I C I V M.

IV D I C I V M temerarium est, iudicare religiosum toties peccare mort. quoties cōfiteatur. c. 2. num. 10. No. 11.

Peccat mort. qui per indicia leuia, iudicat firmiter de proximo aliquid mali in danum eius notabile: Sicut qui damnat alium peccati mortalis, quem videt cum muliere secretò loquentem, alioquin virum bonæ existimationis, vel comedentem mane, vel sæpe in die ieiunij de præcepto, qui tamen habet causam ad hoc: aut se à familiaritate alterius retrahentem: aut denique alios quos

quosuis leui indicio firmiter iudicant peccare mort. cap. 18. num. 9.

IURAMENTVM I.

In se.

IURAMENTVM est affirmare vel negare ^A aliquid adducendo expresse, vel tacite, Deum in testem, tanquam infallibilem veritatem. ca. 12. num. 1. §. 2. Expresse est, Sicut dicere *Allego Deum. Facio Deum testem, Vivit Deus, Per Deum, Per Trinitatem &c.* ibid.

Iuramentum etiam est iurare per creaturas ^B in quantum in eis resplendet diuina veritas: vt per Sanctos, per Crucem, per Euangelia &c. item per eas in quibus relucet diuina bonitas, vel iustitia, *Per vitam meam, per salutem patris &c.* vel adiuncta execratione, *Hac mihi faciat Deus si hoc non est verum.* ibidem.

Iuramentum, est de se actus bonus & religiosus. Vnde peccatum est mortale, imò hæreticum, dicere, iuramentum de se esse malum, aut numquam licitum. cap. 12. num. 2. & 4.

Iuramentum est duplex, assertorium & promissorium: requiritque tria vt sit licitum: scilicet veritatem, iustitiam & reuerentiam.

Est

Est mortale regulariter, cum deest veritas, vel tanta iustitia, vt sit mortale id quod iuramento confirmatur: est verò veniale, cum deest iudicium, vel reuerentia, vel iustitia leuis. num. 3.

C Dicere *per fidem meam, per veritatem meam, in fide mea*, non est iuramentum, si tantum intelligitur fides vel veritas humana. Neque est iuramentum dicere, *Deus scit an verum dico, hoc dixerim coram Domino*, si careat intentione iurandi. Secus est dicere, *Deus scit me verum dicere.* n. 2. §.

Peccat mortal. qui iurat per dæmonem, Mahometum, vel idolum. Et qui iurat per aliquam creaturam, adducens eam tamquam testem infallibilem. Sed non tenetur vinculo iuramenti. num. 4. §. 2. & 3.

Qui iurat per aliquam creaturam absque villo respectu diuinæ bonitatis in ea resplendentis, & sine intentione adducendi eam in testem infallibilem, neque est iuramentum, neque peccatum. num. 4. vnde iurare per vestes, capillos, paleas, non est iuramentum, secus si per conscientiam. num. 5.

Christiani autem iurantes per creaturam, in qua relucet diuina bonitas, vt cælum, Sol, vita humana &c. communiter videntur iurare per Deum. Et quamuis intenzius intenderent talem creaturam adducere
in

in testem infallibilem: tamen in foro exteriori excusarentur à peccato grauissimo superstitionis, & celerentur obstricti iuramento. Secus in foro conscientia; vbi iudicabitur peccasse grauissimè peccato superstitionis, deferendo talem honorem creaturae, etiam alicui Sancto; non tamen esse obligatum iuramento. cap. 12. num. 5.

Qui iurat facere aliquid illicitum, animo E adimplendi, bis peccat. num. 13. Secus, si desit talis animus. num. 13. nam erit vnum peccatum: Non excusat ab hoc timor mortis. num. 13. num. 15.

Qui dolose iurat, nulla interueniente causa, peccat mort. iurando, & etiam non implendo. Secus, si iurans est in bona fide, & alter vitur dolo. Tunc enim sufficit implere secundum intentionem iurantis. num. 13. Et F qui dolo deceptus iurauit, non tenetur implere, si dolo est talis, vt eo antè prauiso non fuisset iuratum. ibidem.

Peccat, qui ob metum iurat facere aliquid licitum, sine intentione obligandi se ad implendum, vel cum intentione adimplendi, & non adimplet verum. est, quòd si, quando per metum iurauit, habuit intentione adimplendi, quod iurauit in aliquo sensu vero, licet diuerso à mente illius qui eum compulit iurare, nec peccaret iurando, nec etiam non

non adimplendo amplius quàm ipse intellexit: vnde qui iurat latroni se daturum illi centum aureos, intelligendo intra se, si illi debet, non tenetur illos soluere si aliàs non debet. num. 14.

G Peccat qui inducit ad iurandum, quem credit falso iuraturum. Secus, si inducit iuris ordine. num. 20.

Qui iuramentum exoptulat à famulis, vt declarent auctorem alicuius furti, ea intentione vt eum prodat in omni euentu, peccat. num. 21.

Licet petere iuramentum ab infideli, quem scimus iuraturum per idolum, & falsos Deos. cap. 14. num. 3 1. lit. F. & cap. 21. num. 25. Nou. cap. 14. num. 39. cap. 21. num. 25.

IURAMENTVM II.

Quoad materiam.

Qui iurat facere aliquid mortale, est peccatum mortale; & qui veniale tantum, est veniale. cap. 12. num. 10. 15.

Qui iurat se non transiturum per talem locum, si non adsit finis honestus & utilis, iuramentum est vanum. num. 12.

Qui iurat se non facturum aliquid, quod est de consilio Evangelico tantum, non peccat

IVRAMENTVM II. ET III. 465

cat mort. num. 16. Iuramentum factum de re indifferenti, non obligat. num. 17.

Iurans rem licitam, & non adimplens, peccat mort. quamuis iuret percitus ira: dummodò non sit tanta vt iuranti iudicium ad mort. sufficiens adimat. num. 9. Nou. 10. si autem res sit leuis, erit veniale. num. 9.

Mulier habens secretum impedimētum, potest iurare, se habitaturam cum viro, intelligendo intra se in quantum licitè possum. cap. 18. num. 7. & cap. 12. num. 9.

IVRAMENTVM III.

Quoad obligationem.

Iuramentum de re leui tantum, obligat A sub veniali. cap. 12. num. 9.

Iuramēta facta de non adimplendo consilio Evangelico, vt de non mutuādo, quamuis absque culpa seruari possunt, non obligant: imò melius est ea frangere. num. 17.

Iuramentum de redeundo ad carcerem, B obligat, quamuis sciat se ob id moriturum: secus si carcer est iniuriosus. num. 18.

Iurans aliquid facturum, credens se prestare posse, non peccat mort. non prestando, si aliàs fecit, quod in se est, vt posset prestare, & non valuit. Tenetur tamen trans-

Gg ato

cto tempore quam primùm potuerit, implere.num.22.

Iuramētum minùs obligat quàm votum.num.32.cap.27.num.272.

C Iuramentum de eundo Hierosolymam, genibus, vel cum bufone in ore; obligat quoad profectiōem, non quoad illum modum eundi.cap.12.num.43.

Non adimplens iuramentum ob aliquem euentum, qui si à principio euenisset, non iurasset, peccat aliquando, & aliquādo non. cap.12.num.11.non enim pecco, si illum cui cum iuramento promisi me ensem reddaturum cū infaniuerit, ensem; non reddam; nec si eam cui iuravi me eam ducturum, si fuerit fornicata, non ducam.cap.18.num.7.

Iuramentum de actu, qui tempore iuramenti erat illicitus, obligat pro tempore in quo est licitus: si iuramentum fuit generale, & aptum comprehendere vtrumque tempus.num.87.lit.B.Nou.num.33.

Qui recuperauit suum occultè, & iustè, bene poterit iurare se nescire quis accepit, intelligendo intra se, se nescire quis male illud accepit. cap.17.num.116.de quo vide plura in tit. periurium. quomodo autem obliget iuramentum dandi centum aureos latroni, vide in tit. iuramentum 1. tit.F.

IURAMENTVM IV.

Quoad relaxationem.

Iuramentum de non ludendo, non licet relaxari, eo solùm quòd iurans habeat magnam tentationem & desiderium ludendi. cap. 12. num. 11.

Iuramentum factum in utilitatem tertij, etiam principaliter propter Deum, potest remitti ab illo tertio. cap. 22. num. 25.

IURISDICTIO.

Habitualis confertur Sacerdoti de iure diuino per characterè Sacerdotalem: & sine hac non potest stare absolutio, neque iurisdictio actualis, quæ tamen non confertur ei tunc, sed ab Ecclesia. cap. 4. num. 1. cap. 27. num. 272.

Consuetudo potest dare iurisditionem in utroque foro. cap. 21. num. 21.

Peccat mort. qui iudex aliena utitur iurisditione, vel propria, sed extra suum territorium. cap. 23. num. 14. cap. 27. num. 8.

Iurisdictio à principe delegata, vel concessa, in perpetuum priuilegium, ratione dignitatis, vel alterius ordinariæ potestatis,

Gg 2 potest

potest alteri committi. cap. 27. num. 45.

Iurisdicção Prælati religionum, est quasi Episcopalis. cap. 12. num. 75. Iurisdiccionem nemo habet super se, neque Papa. cap. 26. num. 260. §. 4.

I V S.

A **I**ura inspiciunt magis mores quam entia. cap. 17. num. 40.

Ius diuinum non potest tolli à Papa in totum. Potest tamen ius diuinum naturale limitari, & declarari à Papa, quoad spiritualia; & ab Imperatore, quoad temporalia. cap. 27. num. 263. post medium, in nouo.

Ius Episcoporum potest à Papa restringi, iusta de causa in multis casibus. Sicut etiam ius absoluedi Sacerdotibus per characterem, collatum, iuste prohibitum est, ne veniat in actum, donec Ecclesia eis tribuat iurisdiccionem actualem. ibid. in Nouo.

B Ius nouum etiam Conciliorum potest limitari per antiquum, & vice versa. cap. 27. num. 265. in Nouo.

Iuris exorbitantia non est transferenda de alio in alium. num. 275.

C *Ius in re, id est, ius perfectum est illud, quod acquisitum est per dispositionem inter vivos, vel ultimam voluntatem, collationem, confir*

confirmationem, & alium modum legitimum.
cap. 17. num. 69.

Ius in re imperfectum, est ius quod habetur
per promissionem iustam, emptionem, stipula-
tionem, oppositionem, concursum, expectatiam,
primogenituram, legitimam, vel alium titulum
legitimum, qui non dat ius perfectum per quod
acquiritur bonum, sed quoddam imperfectum
per quod acquiritur aliqua actio, vel officium
iudicis ad iure petendum. cap. 17. num. 69.

Ius in re, nec ad rem, in officiis & benefi-
ciis publicis non acquiritur, regulariter lo-
quendo ex iustitia distributiva. cap. 17.
num. 73.

Qui suo iure utitur, nemini facit iniuriam.
num. 250. Stilus curiæ Romanæ facit Ius.
cap. 23. num. 103.

IUS PATRONATUS, est quid spiri-
tuale, & à nemine potest erigi, constitui, vel
telli, nisi à Papa, vel ex eius commissione. cap.
26. num. 26. in Nouo. Neque potest emi, nec
vendi. cap. 23. num. 411.

Ius patronatus requirit in habituro il-
lud, solum Christianismum. num. 99. §. 2.

IUSTITIA.

Peccat qui in distribuendis honoribus vel
commodis alicuius communitatis, non

Gg 3 seruat

seruat iustitiam, & tenetur restituere grauro. cap. 17. num. 96.

Prælatuſ, vel Dominuſ habens iuſ confe-
rendi beneficium Eccleſiaſticum, vel publi-
cum officium, ſi confert illud indigno, pec-
cat, & restituere tenetur, non digno, vel di-
gniori, ſed Reipublicæ. ibidem.

Iuſtitia diſtributiua in officiis vel benefi-
ciis publicis, regulariter loquendo, non dat
iuſ in re vel ad rem. Nec eiſ violatio obli-
gat regulariter ad reſtitutionem. nu. 72. 73.

L A T R O. vide, Fur.

L A U S.

Laus, honor, & fama, ſunt bona inferiora
bonis vitæ, & ſalutis, & maiora bonis
fortuna, ſeu pecuniæ. cap. 23. num. 9.

Laude falſa, aut inordinata gloriari non
ſemper eſt malum. cap. 23. num. 13. vide tit.
Iactantia.

L A V D E M I V M, ſoluere non tenetur
donans, ſed ſic vendens. cap. 23. num. 65.

L E G A T A R I V S tenetur in conſcientia
ſoluere pœnam poſitam à teſtatore, quia
potiuſ eſt legatum conditionale quàm pœ-
na. num. 67.

L E G A